

Basis van bedrijfseconomie

voor non-financials

Noordhoff Uitgevers

Rien Brouwers & Piet de Keijzer

1^e druk

Basis van bedrijfseconomie voor non-financials

R. Brouwers

P. de Keijzer

Eerste druk

Noordhoff Uitgevers Groningen/Utrecht

Ontwerp omslag: G2K Groningen-Amsterdam
Omslagillustratie: Stocksy - Catherine MacBride

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB
Groningen, e-mail: info@noordhoff.nl

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die desondanks onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich aanbevolen.

0 / 18

© 2018 Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Utrecht, The Netherlands.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische veeleenvoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

ISBN (ebook) 978-90-01-87546-6
ISBN 978-90-01-87545-9
NUR 782

Woord vooraf

Flexibilisering van onderwijs vraagt om aangepaste leermiddelen, die toegesneden zijn op de situatie waarin ze worden gebruikt. Dat stelt een uitgever van leerboeken voor een uitdaging. Een leerboek kent doorgaans een door de auteur bepaalde volgorde van onderwerpen, waarbij de kennis van voorgaande hoofdstukken nodig is om de opvolgende hoofdstukken te kunnen begrijpen.

Samen met de uitgever hebben de auteurs een nieuwe aanpak uitgewerkt. Een aanpak gebaseerd op het ontwikkelen van op zichzelf staande, kleine modules waarin een bepaald onderwerp van het vakgebied wordt uitgelicht. En die flexibel kunnen worden ingezet in het onderwijs. Ook bij het ontwerpen van de modules zijn we er echter tegenaan gelopen dat voorkennis nodig is. Inzicht in de inhoudelijke samenhang van de modules is dus van essentieel belang om een volledig pakket van modules te kunnen kiezen, afgestemd op de specifieke behoefte. Het totale aanbod aan modules is opgenomen op de website www.basisvanbedrijfseconomie.noordhoff.nl, evenals aanwijzingen hoe uit dit aanbod een samenhangende keuze kan worden gemaakt.

Omdat het moderne hoger beroepsonderwijs vaak georganiseerd wordt rondom beroepsproducten c.q. beroepshandelingen geven we in dit boek voorbeelden van dergelijke keuzes. Daarom een nieuw boek en didactiek. Het boek is opgedeeld in modules die afgestemd zijn op veel voorkomende beroepsproducten en beroepshandelingen van verschillende opleidingen. Het boek bevat alle voor de doelgroep relevante bedrijfseconomische onderwerpen opgedeeld naar onderwerp en diepgang. In de inleiding gaan we in op het gebruik van het boek, waarbij we aangeven hoe het boek is opgebouwd, hoe de modules samenhangen en welke modules relevant zijn voor een aantal geselecteerde beroepsproducten/handelingen. Op de website zijn opgaven per module, aanvullende casussen, opdrachten, interactieve toetsvragen en instructiefilmpjes opgenomen.

Met deze nieuwe aanpak en het verschijnen van dit boek hopen de auteurs een passende oplossing te bieden voor de wensen van studenten en docenten. De auteurs ontvangen graag feedback over de toepasbaarheid van de methode, op- en aanmerkingen over de inhoud van de modules en wensen ten aanzien van de uitbreiding van het moduleaanbod.

De auteurs
Roosendaal, Teteringen
Voorjaar 2017

Inhoudsopgave

Inleiding 8

Beschrijving van de modules 10

Koppeling van modules aan beroepsproducten/beroepshandelingen 14

DEEL 1

Bedrijfseconomische uitgangspunten 17

1 Bedrijven 19

- 1.1 Bedrijfseconomie en bedrijf 20
- 1.2 Samenwerking tussen bedrijven 24
- 1.3 Ondernemingsvormen: eenmanszaak en personenvennootschappen 30
- 1.4 Ondernemingsvormen: ondernemingen met rechtspersoonlijkheid 36
- 1.5 Fiscale aspecten 43

2 Bedrijfseconomische principes 51

- 2.1 Opbrengsten, kosten en winst 52
- 2.2 Tijdvoorkeur van geld 56
- 2.3 Kengetallen 72
- 2.4 Onzekerheid en risico 78

3 Financiële overzichten 85

- 3.1 Financiële overzichten 86
- 3.2 Balans 91
- 3.3 Resultatenrekening 98
- 3.4 Kasstroomoverzicht 100

DEEL 2

Start van een bedrijf 117

4 Investeringsselectie 119

- 4.1 Vormen van investeringen 120
- 4.2 Elementen van investeringsselectie 123
- 4.3 Investeringsselectietechnieken 128

5 Werkkapitaalbeheer 135

- 5.1 Treasury management 136
- 5.2 Cashflowcyclus 139
- 5.3 Werkkapitaalbeheer 141
- 5.4 Analyse werkkapitaalbeheer en voorraadbeheer 144
- 5.5 Debiteurenbeheer 152
- 5.6 Analyse en beheersing debiteuren 164
- 5.7 Cashmanagement 175

6 Financiering van het bedrijf 183

- 6.1 Financiële markten 185
- 6.2 Kenmerken van eigen en vreemd vermogen 193
- 6.3 Vormen van eigen vermogen 197
- 6.4 Aandelenkapitaal 208
- 6.5 Vormen van vreemd vermogen 216
- 6.6 Obligaties 229
- 6.7 Alternatieve financieringsvormen 238
- 6.8 Combineren van financieringsvormen 250

7 Ondernemingsplan 259

- 7.1 Ondernemingsplan 263
- 7.2 Financieel ondernemingsplan 270

DEEL 3

Beheersing van het bedrijf 287

8 Planning en control 289

- 8.1 Management accounting 290
- 8.2 Stellen en realiseren van doelen 295

9 Kostengedrag 305

- 9.1 Variabele en vaste kosten 306
- 9.2 Variabele kostencomputatie 310
- 9.3 Break-evenanalyse 312
- 9.4 Kostenoverwegingen bij keuze van productiemethoden 317

10 Kostensoorten 325

- 10.1 Kosten van arbeid 326
- 10.2 Kosten van duurzame productiemiddelen 332
- 10.3 Afschrijvingsmethoden 338
- 10.4 Afval en uitval 342

11 Integrale calculatie 347

- 11.1 Voor- en nacalculatie 348
- 11.2 Integrale kostprijs 351
- 11.3 Integrale kostencalculatie versus variabele kostencalculatie 354

12 Kostenverbijzondering 361

- 12.1 Indirecte kosten 362
- 12.2 Activity Based Costing 366

13 Gebruik van beslissingscalculaties 371

- 13.1 Minimum verkoopprijs 372
- 13.2 Nieuwe verdienmodellen/kruissubsidiëring 376
- 13.3 Differentieel calculeren 379
- 13.4 Initiële kosten 382

14 Budgettering 387

- 14.1 Kostenbudgetten 388
- 14.2 Budgetevaluatie 393

15 Masterbudget 399

- 15.1 Samenstelling van het masterbudget 400
- 15.2 Opstellen van het masterbudget 401

DEEL 4

Beoordeling van het bedrijf 407

16 Jaarverslaggeving 409

- 16.1 Jaarverslag 411
- 16.2 Corporate Governance 415
- 16.3 Integrated reporting 420

17 Financiële analyse van de jaarrekening 427

- 17.1 Rentabiliteit 428
- 17.2 Financieel hefboomeffect 431
- 17.3 Solvabiliteit 432
- 17.4 Liquiditeit 435
- 17.5 Activiteitsratio's 436
- 17.6 DuPont-schema 438

Illustratieverantwoording 442

Register 443

Inleiding

De Basis van bedrijfseconomie voor non-financials is een verzameling modules waarin de basisbeginselen van het vakgebied worden behandeld. Het boek bevat een selectie van onderwerpen die relevant zijn voor studenten in het hoger beroepsonderwijs die een basisvocabulaire, kennis en inzicht van het vak nodig hebben om hun rol in de moderne organisaties, instellingen, bedrijven en ondernemingen te kunnen vervullen. De keuze van de onderwerpen is afgeleid van een aantal beroepsproducten of beroepshandelingen die centraal staan in het functioneren in de praktijk.

Het onderbrengen van de modules in een boek noodzaakt de auteurs een volgorde in de te behandelen modules aan te brengen. Daarbij zijn modules waarin kennis van eerdere modules wordt gebruikt, zo veel mogelijk na die eerdere modules geplaatst.

Dit heeft geresulteerd in het samenvoegen van modules in samenhangende hoofdstukken, en hoofdstukken in samenhangende delen. De oorspronkelijke modules vormen paragrafen in de hoofdstukken.

Het boek is opgebouwd in vier delen:

Deel 1 Bedrijfseconomische uitgangspunten

Deel 2 Start van een bedrijf

Deel 3 Beheersing van het bedrijf

Deel 4 Beoordeling van het bedrijf

Het eerste deel bevat een aantal basismodules, die voorbereidend zijn voor de modules in de overige delen. Het tweede deel behandelt de investeringen en de financiering van de investeringen en mondt uit in de samenstelling van het ondernemingsplan. Het derde deel heeft de focus op de planning & control cyclus en de bijbehorende kostencalculaties, eindigend bij de opstelling van het masterbudget. Het vierde deel geeft handvatten om de processen en resultaten van een bedrijf te beoordelen.

Vanwege het modulaire karakter van de methode en om de flexibiliteit in gebruik te bevorderen, wordt in de marge van de pagina's regelmatig doorverwezen naar andere modules in het boek. Of omdat daar bepaalde begrippen of methoden worden uitgelegd, of omdat begrippen of methoden daar worden toegepast.

Om er voor te zorgen dat het boek meer is dan slechts een bundeling van losse modules, wordt elk hoofdstuk voorafgegaan door een openingscasus en afgesloten met een lijst van kernbegrippen. De openingscasus plaatst de onderwerpen uit het hoofdstuk in een kader. Door deze aanvulling

leent het boek zich er ook uitstekend voor om de onderwerpen in de volgorde van het boek te behandelen als een inleiding in het vakgebied.

In deze inleiding is een aantal elementen opgenomen die tot doel hebben het flexibel gebruik te faciliteren. In deze inleiding is daartoe een aantal overzichten en schema's opgenomen.

Achtereenvolgens laten we zien:

- Een korte beschrijving van de modules (paragrafen), waarbij we tevens aangeven welke voorgaande modules vooraf moeten worden bestudeerd.
- De koppeling van de modules aan een aantal geselecteerde beroepsproducten of beroepshandelingen.

Beschrijving van de modules

Nr.	Modulenaam	Voorafgaande modules	Beschrijving
1.1	Bedrijfseconomie en bedrijf		Beschrijving van het vakgebied bedrijfseconomie, bedrijven en ondernemingen, participanten, publieke en private bedrijven, oerproducten, handel, industrie en dienstverlening.
1.2	Samenwerking tussen bedrijven	1.1	Kartel, franchising, joint venture, fusie en overname, Europees samenwerkingsverband.
1.3	Ondernemingsvormen: eenmanszaak en personenvennootschappen	1.1	Bespreking van de kenmerken van eenmanszaak, vennootschap onder firma, man-vrouwfirma, maatschap en commanditaire vennootschap.
1.4	Ondernemingsvormen: ondernemingen met rechtspersoonlijkheid	1.1	Naamloze en besloten vennootschap, Europese vennootschap, coöperatie, vereniging en stichting.
1.5	Fiscale aspecten	1.3, 1.4, 2.1 en 10.1	Hoofdpijnen van inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting. Vergelijking eenmanszaak en bv.
2.1	Opbrengsten, kosten en winst	1.1	Uitleg van het verschil tussen ontvangsten/uitgaven enerzijds en opbrengsten/kosten anderzijds en waarom dit verschil belangrijk is. Voorzichtigheidsprincipe en confrontatiebeginsel.
2.2	Tijdvoorkeur van geld	1.1	Principe van tijdvoorkeur, verschil enkelvoudige- en samengestelde rente, eind- en contante waarde (één bedrag en periodieke stortingen).
2.3	Kengetallen	1.1, 3.1, 3.2 en 3.3	Inleiding op het gebruik van kengetallen algemeen. Beschrijving van de soorten kengetallen en beschrijving van situaties waarin kengetallen worden gebruikt.
2.4	Onzekerheid en risico	1.1	Duidelijk maken dat informatie op basis waarvan beslissingen worden genomen niet altijd voor 100% zeker is, zeker als het gaat om toekomstgerichte informatie. Dan moet je een inschatting maken over de meest waarschijnlijke uitkomst. In de module wordt het verschil uitgelegd tussen de begrippen onzekerheid (eenmalige beslissingen, waarvoor geen objectieve kansverdeling is vast te stellen) en risico (gebaseerd op een objectieve kansverdeling).
3.1	Financiële overzichten	1.1	Principe administreren en uitleg van de financiële overzichten op hoofdlijnen.
3.2	Balans	3.1	Balans, kenmerken vaste- en vlottende activa, vermogensvormen, geïnduceerd- en autonoom vermogen.
3.3	Resultatenrekening	2.1 en 3.1	Resultatenrekening, verschillen opbrengsten/kosten en ontvangsten/uitgaven.
3.4	Kasstroomoverzicht	3.1	Verskillende kastromen (Operatie, investering en financiering), aansluiting liquide middelen op basis van beginbalans, eindbalans en resultatenrekening.
4.1	Vormen van investeringen	1.1	Omschrijving begrip investeren, selectiemethoden (nettocontantwaardemethode, terugverdienperiode en gemiddelde boekhoudkundige rentabiliteit).
4.2	Elementen van investeringsselectie	4.1	Bepaling van het investeringsbedrag, de vrije kasstromen en het geëiste rendement.

Nr.	Modulenaam	Voorafgaande modules	Beschrijving
4.3	Investeringsselectie-technieken	2.1, 2.2 en 4.2	Bespreking van de meest voorkomende selectiemethoden (nettocontantwaardemethode, terugverdienperiode en gemiddelde boekhoudkundige rentabiliteit).
5.1	Treasury management	1.1	Algemene inleiding treasury management, omschrijving werkgebied controller en treasurer.
5.2	Cashflowcyclus	1.1	Bespreking van de cashflow cyclus en de daarmee samenhangende geld- en goederenstromen.
5.3	Werkkapitaalbeheer	2.3, 3.1, 3.2, 3.3 en 5.2	Definitie werkkapitaal, begrip dat werkkapitaal moet worden gefinancierd.
5.4	Analyse Werkkapitaalbeheer en Voorraadbeheer	2.3, 3.1, 3.2, 3.3 en 5.3	Omschrijving nut en werking van kengetallen, voorraadbeleid, berekening voorraadtermijn.
5.5	Debiteurenbeheer	2.3, 3.1, 3.2, 3.3, 5.2 en 5.3	Beschrijving werkgebied van de creditmanager, beschrijving verkoopproces en de daarbij behorende beslissingen, kredietwaardigheidonderzoek, bekende ratinginstituten en omschrijving ratings, omschrijving betalingsconditie en incassopolitiek.
5.6	Analyse en beheersing debiteuren	2.3, 3.1, 3.2, 3.3, 5.3 en 5.5	Instrumenten van incassopolitiek, analyse aan de hand van de debiteurentermijn, rapportages en beoordeling van de uitvoering van het debiteurenbeleid.
5.7	Cashmanagement	5.3	Beschrijving gebieden cashmanagement, saldo beheer, geldstroombeheer en liquiditeitsprognose.
6.1	Financiële markten	2.2	Omschrijving en definities van financieringsvormen (intern- vs. externe financiering, totale vs. partiële financiering), omschrijving geld- en kapitaalmarkt (kenmerken en indelingsprincipes, looptijd, risicograad, beurs vs. OTC).
6.2	Kenmerken van eigen- en vreemd vermogen	3.1 en 3.2	Kenmerken eigen- en vreemd vermogen, geïnduceerd en autonoom vermogen, looptijd en verschijningsvormen.
6.3	Vormen van eigen vermogen	3.1 en 3.2	Verschijningsvormen eigen vermogen bij persoonlijke rechtsvormen; EV als 'restpost' en rechtspersonen, beurspartijen, aandelenregister, reserves.
6.4	Aandelenkapitaal	3.1, 3.2 en 6.3	Beschrijving werking aandelenbeurs, verschijningsvormen aandelen, soorten aandelen, emissie, partijen die eigen vermogen aanbieden, eigen vermogen en groeifase van de onderneming.
6.5	Vormen van vreemd vermogen	3.1 en 3.2	Verschijningsvormen vreemd vermogen, indelingscriteria vreemd vermogen, onderhandse lening, kredietrisico, procedure kredietverleningsproces door banken (vaststellen kredietrisico), berekening aflossingscapaciteit, zekerheden en borgstellingskrediet.
6.6	Obligaties	2.2, 3.1 en 3.2	Definitie, notering op de beurs, voorwaarden, verschijningsvormen en NPEX.
6.7	Alternatieve financieringsvormen	6.1, 6.2, 6.3 en 6.5	Verschijningsvormen alternatieve financiering, factoring en leasing, nieuwe financieringsvormen en plaatsen waar vragers en aanbieders elkaar kunnen ontmoeten en crowdfunding.

Nr.	Modulenaam	Voorafgaande modules	Beschrijving
6.8	Combineren van financieringsvormen	6.1, 6.2, 6.3, 6.5, 6.6 en 6.7	Interne financiering (omschrijving en bronnen), intensieve financiering, gouden balansregel, totale financiering, objectfinanciering, stapelfinanciering en keuzeprocessen.
7.1	Ondernemingsplan	3.1, 3.2, 3.3, 4.1, 6.1 en 6.2	Beschrijving onderdelen van het ondernemingsplan (omgeving, marketing).
7.2	Financieel ondernemingsplan	3.1, 3.2, 3.3, 4.1, 5.5, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.6, 6.7 en 6.8	Voorbeeld invulling financiële onderdelen ondernemingsplan.
8.1	Management accounting	1.1 en 2.1	Algemene introductie in de functie van management accounting als ondersteuning voor het management bij het nemen van beslissingen.
8.2	Stellen en realiseren van doelen	1.1 en 8.1	Introductie van de doelstellingen van een bedrijf en de wijze waarop op de realisatie van de doelen kan worden gestuurd aan de hand van modellen als PDCA-cyclus, balanced scorecard en prestatie management.
9.1	Variabele en vaste kosten	2.1	Indeling van kosten in variabele en vaste kosten en introductie van begrip bezettingsgraad.
9.2	Variabele kostencalculatie	2.1, 9.1 en 10.2	Principe van variabele kostencalculatie en berekening van de periodewinst.
9.3	Break-evenanalyse	2.1, 9.1 en 9.2	Principe van break-evenanalyse, berekening van break-evenpunt, aannames, veiligheidsmarge en relevante range.
9.4	Kostenoverwegingen bij keuze van productiemethoden	2.1, 9.1, 9.2 en 9.3	Invloed van de kostenstructuur op beslissingen met betrekking tot uitbesteding of keuze tussen productiemethoden.
10.1	Kosten van arbeid	2.1, 9.1 en 11.2	Wat valt onder de kosten van arbeid, bruto- en nettoloon, berekening van tarief arbeidskosten per uur en beloningssystemen.
10.2	Kosten van duurzame productiemiddelen	2.1, 3.2 en 9.1	Kenmerken van duurzame productiemiddelen en in het bijzonder grond, afschrijvingskosten, vermogenskosten, complementaire kosten, technische en economische levensduur.
10.3	Afschrijvingsmethoden	2.1, 9.1 en 10.2	Behandeling van gebruikelijke afschrijvingsmethoden: lineaire afschrijving, vaste percentage boekwaarde, sum-of-the-years-digits en theoretische berekening van afschrijvingen.
10.4	Afval en uitval	2.1, 9.1 en 11.2	De invloed van afval en uitval op de kostprijs.
11.1	Voor- en nacalculatie	2.1 en 9.1	Berekening kosten per eenheid bij nacalculatie en de problematiek van berekening van kostprijs bij voorcalculatie.
11.2	Integrale kostprijs	2.1, 9.1, 9.2 en 9.3	Introductie van normale bezetting en integrale kostprijs, berekening van transactiewinst en bezettingresultaat bij integrale kostencalculatie.
11.3	Integrale kostencalculatie vs. variabele kostencalculatie	2.1, 9.1, 9.2 en 11.2	De behandeling van de vaste kosten, het verschil in berekende periodewinst en de invloed van een seizoen op de winstverschuiving.

Nr.	Modulenaam	Voorafgaande modules	Beschrijving
12.1	Indirecte kosten	2.1, 9.1, 9.2 en 11.2	Verskil tussen directe en indirecte kosten, doorberekening van indirecte kosten in de kostprijs in de retail en via de opslagmethode.
12.2	Activity Based Costing	2.1, 9.1, 11.2 en 12.1	Doorberekening van indirecte kosten in de kostprijs op basis van Activity Based Costing.
13.1	Minimum verkoopprijs	2.1, 9.1, 9.2, 9.3 en 11.2	Bepaling van de minimum verkoopprijs op lange en korte termijn.
13.2	Nieuwe verdienmodellen/ kruissubsidiëring	2.1, 9.1, 11.2 en 13.1	Bespreking verdienmodel bij aanbieden van producten onder de kostprijs door gebruik te maken van kruissubsidiëring.
13.3	Differentieel calculeren	2.1, 9.1, 9.2 en 11.2	Introductie van differentiële kosten en toepassing van differentieel calculeren in geval van een incidentele order.
13.4	Initiële kosten	2.1, 9.1, 10.4 en 11.2	Initiële kosten en de verwerking ervan in de kostprijs.
14.1	Kostenbudgetten	2.1, 8.1, 8.2 en 9.1	Budgettering als instrument in het kader van planning en control en verschillende kostenbudgetten.
14.2	Budgetevaluatie	2.1, 9.1, 11.2 en 14.1	Bepaling van prijs-, efficiency- en bezettingsverschillen.
15.1	Samenstelling van het masterbudget	2.1, 7.2, 8.2, 9.1, 9.2 en 11.2	Samenstelling van een masterbudget.
15.2	Opstellen van het masterbudget	2.1, 7.2, 8.2, 9.1, 9.2 en 11.2	Opstellen van een masterbudget.
16.1	Jaarverslag	3.1, 3.2 en 3.3	Beschrijving van de inhoud van het jaarverslag en integrated reporting (vooral beschrijvend).
16.2	Corporate governance	1.1	Bespreking Corporate Governance als voorbereiding op MVO.
16.3	Integrated reporting	1.1	Beschrijving onderdelen en het belang van integrated reporting.
17.1	Rentabiliteit	2.3, 3.1, 3.2, 3.3 en 16.1	Analyse van de balans en resultatenrekening aan de hand van financiële kengetallen, bespreking berekening rentabiliteit totaal-, eigen- en vreemd vermogen.
17.2	Financieel hefboomeffect	2.3, 3.1, 3.2, 3.3, 16.1 en 17.1	Bespreking invloed op de rentabiliteit van het gebruik van vreemd vermogen in combinatie met het eigen vermogen en berekening van de financiële hefboom.
17.3	Solvabiliteit	2.3, 3.1,3.2, 3.3 en 16.1	Bespreking begrip solvabiliteit aan de hand van verschillende kengetallen en berekening van diverse solvabiliteitskengetallen.
17.4	Liquiditeit	2.3, 3.1, 3.2, 3.3, 16.1 en 17.1	Bespreking van het begrip liquiditeit en diverse liquiditeitskengetallen en berekening van diverse liquiditeitskengetallen.
17.5	Activiteitsratio's	2.3, 3.1, 3.2, 3.3, 16.1 en 17.1	Bespreking van diverse activiteitskengetallen (omloopsnelheid, voorraden, debiteuren en crediteuren).
17.6	DuPont-schema	2.3, 3.1, 3.2, 3.3, 16.1, 17.1, 17.2, 17.3, 17.4 en 17.5	Analyse van de rentabiliteit aan de hand van de omloopsnelheid van het vermogen en de winstmarge.

Koppeling van modules aan beroepsproducten/beroepshandelingen

Nr.	Modulenaam	Ondernemingsplan	Introductie nieuw product	Evenementenorganisatie	Beheer facilitaire voorzieningen	Projectmanagement	Productontwerp
1.1	Bedrijfseconomie en bedrijf				X	X	X
1.2	Samenwerking tussen bedrijven						
1.3	Ondernemingsvormen: eenmanszaak en personenvennootschappen	X					
1.4	Ondernemingsvormen: ondernemingen met rechtspersoonlijkheid	X					
1.5	Fiscale aspecten	X				X	
2.1	Opbrengsten, kosten en winst	X	X	X	X	X	X
2.2	Tijdvoorkeur van geld				X		
2.3	Kengetallen	X	X	X	X	X	X
2.4	Onzekerheid en risico	X	X	X	X	X	X
3.1	Financiële overzichten	X		X	X	X	
3.2	Balans	X					
3.3	Resultatenrekening	X					
3.4	Kasstroomoverzicht	X					
4.1	Vormen van investeringsvormen	X				X	
4.2	Elementen van investeringsselectie					X	
4.3	Investeringsselectie-technieken					X	
5.1	Treasury management	X					
5.2	Cashflowcyclus	X					
5.3	Werkkapitaalbeheer	X		X	X	X	
5.4	Analyse werkkapitaalbeheer en voorraadbeheer	X				X	
5.5	Debiteurenbeheer	X		X		X	
5.6	Analyse en beheersing debiteuren	X		X		X	
5.7	Cashmanagement	X		X	X	X	
6.1	Financiële markten						

Nr.	Modulenaam	Onder- nemings- plan	Intro- ductie nieuw product	Evene- menten- organi- satie	Beheer facilitaire voorzie- ningen	Project- mana- gement	Product- ontwerp
6.2	Kenmerken van eigen- en vreemd vermogen	X					
6.3	Vormen van eigen ver- mogen	X					
6.4	Aandelenkapitaal						
6.5	Vormen van vreemd ver- mogen	X					
6.6	Obligaties						
6.7	Alternatieve financie- ringsvormen	X					
6.8	Combineren van finan- cieringsvormen	X					
7.1	Ondernemingsplan	X					
7.2	Financieel onderne- mingsplan	X		X	X	X	
8.1	Management accounting	X			X	X	
8.2	Stellen en realiseren van doelen	X		X	X	X	
9.1	Variabele en vaste kos- ten	X	X	X	X	X	X
9.2	Variabele kostencalcula- tie						X
9.3	Break-evenanalyse	X	X	X		X	X
9.4	Kostenoverwegingen bij keuze van productiemetho- den		X			X	X
10.1	Kosten van arbeid	X	X	X	X	X	X
10.2	Kosten van duurzame productiemiddelen	X	X	X	X	X	X
10.3	Afschrijvingsmethoden	X	X	X	X	X	X
10.4	Afval en uitval		X			X	X
11.1	Voor- en nacalculatie	X	X		X	X	X
11.2	Integrale kostprijs	X	X				X
11.3	Integrale kostencalcula- tie vs. variabele kosten- calculatie						
12.1	Indirecte kosten	X	X			X	X
12.2	Activity Based Costing						

Nr.	Modulenaam	Onder- nemings- plan	Intro- ductie nieuw product	Eve- nen- ten- organi- satie	Beheer facilitaire voorzie- ningen	Project- mana- gement	Product- ontwerp
13.1	Minimum verkoopprijs	X	X	X			X
13.2	Nieuwe verdienmodel- len/ kruissubsidiëring		X				
13.3	Differentieel calculeren			X		X	
13.4	Initiële kosten		X				X
14.1	Kostenbudgetten			X	X	X	
14.2	Budgetevaluatie			X	X	X	
15.1	Samenstelling van het masterbudget			X		X	
15.2	Opstellen van het mas- terbudget			X		X	
16.1	Jaarverslag	X					
16.2	Corporate governance						
16.3	Integrated reporting						
17.1	Rentabiliteit	X			X	X	
17.2	Financieel hefboomef- fect	X					
17.3	Solvabiliteit	X			X	X	
17.4	Liquiditeit	X			X	X	
17.5	Activiteitsratio's	X					
17.6	DuPont-schema	X					

Uiteraard is hiervoor slechts een beperkt aantal voorbeelden van beroepsproducten en beroepshandelingen weergegeven. De docent kan dit zelf uitbreiden door bij een beroepsproduct op basis van de beschrijving van de modules de relevante modules op soortgelijke wijze aan te kruisen en aan de hand van het overzicht van de samenhang van de modules eventueel voorafgaande modules op te sporen en toe te voegen.

DEEL 1

Bedrijfseconomische uitgangspunten

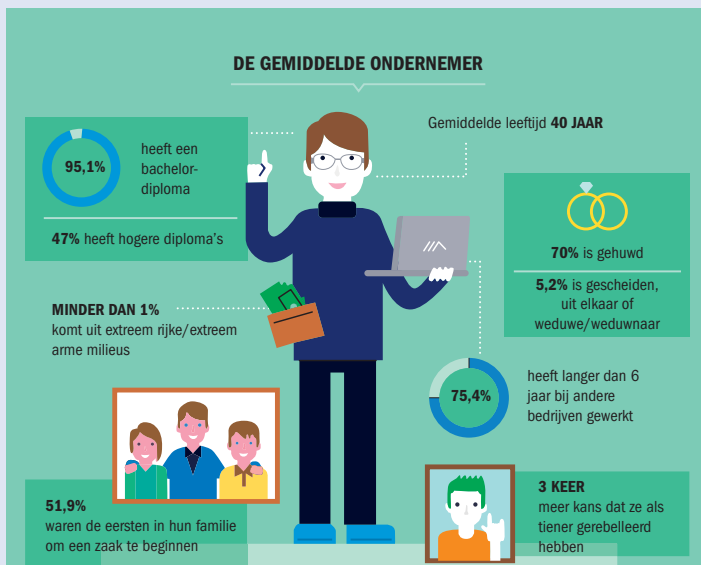
- 1 Bedrijven 19
- 2 Bedrijfseconomische principes 51
- 3 Financiële overzichten 85

1 Bedrijven

- 1.1 **Bedrijfseconomie en bedrijf**
- 1.2 **Samenwerking tussen bedrijven**
- 1.3 **Ondernemingsvormen: eenmanszaak en personenvennootschappen**
- 1.4 **Ondernemingsvormen: ondernemingen met rechtspersoonlijkheid**
- 1.5 **Fiscale aspecten**

OPENINGSCASUS

Misschien ga je lopend naar school, maar de meeste studenten gaan op de fiets of met bus of trein. Al deze vervoermiddelen zijn gemaakt of anders gezegd: geproduceerd. Ditzelfde geldt voor je smartphone, het voedsel dat je

elke dag eet en je kleren. Al deze producten zijn geproduceerd in bedrijven, zoals fabrieken, werkplaatsen, boerderijen en ateliers. Die bedrijven zijn niet zomaar ontstaan. Mensen kiezen ervoor een bedrijf te beginnen. De bedrijfseconomie biedt hulpmiddelen om een bedrijf succesvol te runnen.

1.1 Bedrijfseconomie en bedrijf

1.1.1 Bedrijfseconomie

1.1.2 Bedrijven

1.1.3 Publieke en private bedrijven

1.1.4 Indeling van bedrijven naar activiteiten

1.1.1 Bedrijfseconomie

Een bedrijf begint niet zomaar met het produceren van een bepaald artikel. Voordat men met de productie kan beginnen, moet eerst bekend zijn of het wel de moeite waard is een dergelijk artikel te produceren. Met andere woorden: is er een redelijke kans om er geld mee te verdienen? Om het antwoord op deze vraag te vinden, moeten eerst enkele andere vragen worden beantwoord, zoals:

- hoeveel producten moeten er worden gemaakt?
- wat kost het om deze producten te produceren?
- waar komt het geld vandaan voor de productie?
- hoeveel mensen en machines zijn er nodig en wat zijn de kosten hiervan?

Met behulp van de bedrijfseconomie kan een bedrijf deze vragen beantwoorden. De *bedrijfseconomie* houdt zich bezig met het economisch handelen in en door een bedrijf.

Bedrijfs-
economie

Het begin van het economische proces ligt in het feit dat de mens behoeften heeft en dat hij die wil bevredigen: hij wil eten, onderdak, veiligheid enzovoort. De directe behoeftebevrediging heet *consumptie*. Het begrip consumptie is hier dus ruimer dan in het dagelijks spraakgebruik, waar het alleen maar eten en drinken betekent.

Consumptie

Voor de bevrediging van de behoeften staan middelen ter beschikking, dat zijn goederen en diensten. Maar: er zijn in totaal altijd meer behoeften dan met de beschikbare middelen kunnen worden bevredigd. De econoom zegt daarom dat de middelen schaars zijn. Deze zijn voor het overgrote deel niet zonder meer beschikbaar, maar moeten worden geproduceerd. Deze productie vindt plaats in bedrijven.

Als je de bovenstaande vragen nog eens bekijkt, zie je dat een bedrijf steeds bepaalde keuzes moet maken met betrekking tot de productie en dat is waar het in de economie om draait.

Productie

Bij het woord productie denk je wellicht al gauw aan fabrieken die 'dingen' maken, maar in de bedrijfseconomie zien we dit wat ruimer. Productie omvat niet alleen *industriële activiteiten*, maar ook *verplaatsing* (denk aan transport), *opslag* (dat is in feite verplaatsing in de tijd, zodat we bijvoorbeeld niet onmiddellijk de hele oogst moeten opeten) en *dienstverlening*.

Technisch gesproken is productie het omzetten van het ene goed of dienst in een ander: grondstoffen worden eindproducten (in de industrie), arbeidsuren en kennis worden organisatieadviezen, en dergelijke meer.

1.1.2 Bedrijven

Simpel gezegd houdt een bedrijf zich bezig met de productie van goederen en/of diensten. Een bedrijf ontleent zijn bestaansrecht aan het feit dat er afnemers zijn. Dit kunnen mensen of andere bedrijven zijn, die behoefte hebben aan de geproduceerde goederen of diensten. Het beperken van de visie op een bedrijf tot de relatie met de afnemers is echter wel wat te eenvoudig. In de praktijk heeft een bedrijf te maken met veel partijen, die alle een belang hebben bij of een relatie hebben met het bedrijf. We noemen dit de participanten of stakeholders. Enkele voorbeelden zijn:

- eigenaren/verschaffers van eigen vermogen
- schuldeisers/verschaffers van vreemd vermogen
- afnemers/klanten
- management
- werknemers
- leveranciers
- lokale gemeenschap
- overheid

Participanten
Stakeholders

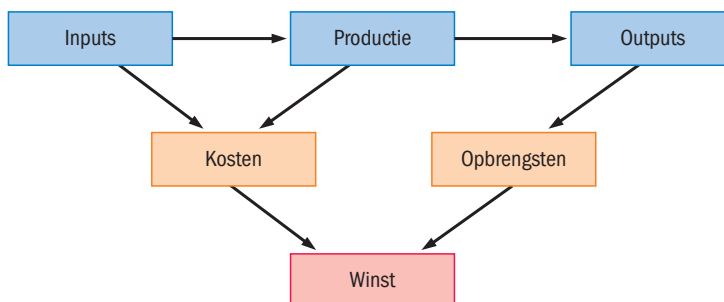
Het bedrijf moet aan de behoeften van al zijn participanten voldoen. Dit maakt de aansturing van een bedrijf tot een ingewikkelde zaak, waarvoor deskundigheid op een veelheid aan terreinen nodig is.

Een basisvoorwaarde om op lange termijn te kunnen blijven bestaan is dat een bedrijf alle uitgaande middelen die het gebruikt om het productieproces uit te voeren, weer terugverdient via verkoop van de geproduceerde goederen of diensten of via eventuele andere inkomstenbronnen.

Het productieproces van een bedrijf kan als volgt schematisch worden weergegeven (zie figuur 1.1.1).

Productieproces

FIGUUR 1.1.1 Schematische weergave van het productieproces in een bedrijf

Het bedrijf koopt inputs (grondstoffen, arbeid, machines en apparatuur, inventaris, gebouw, grond), gebruikt de inputs om producten en/of diensten te produceren en deze te verkopen. Het gebruik van de inputs veroorzaakt

kosten, de verkoop van producten en diensten genereert opbrengsten. Bij een overschot maakt het bedrijf winst.

Het maken van winst, of beter gezegd het voorkomen van verlies, is noodzakelijk om op langere termijn te kunnen voortbestaan. Toch is het maken van winst niet de enige doelstelling van een bedrijf. Zoals in het begin van deze paragraaf al aangegeven, is het doel van een bedrijf het produceren van goederen en/of diensten om daarmee in de behoefte(n) van zijn afnemers te voorzien.

1.1.3 Publieke en private bedrijven

Op basis van de aard van de geproduceerde goederen of diensten kunnen we bedrijven indelen in categorieën. Een eerste onderscheid is dat in publieke en private bedrijven.

Publieke bedrijven

Publieke bedrijven leveren goederen of diensten waarvan de overheid of de maatschappij het van belang vindt om deze niet door een op winst gericht bedrijf te laten produceren.

Publieke bedrijven zijn eigendom van de overheid of staan onder rechtstreekse controle van de overheid. Deze bedrijven zijn dus niet opgericht met als hoofddoel (zo veel mogelijk) geld te verdienen. Het hoofddoel is zo goed en zo goedkoop mogelijk goederen of diensten aan de maatschappij te leveren. Ze proberen dan ook om ten minste kostendekkend te produceren en te leveren, maar dit lukt niet altijd. Soms leveren de goederen of diensten te weinig of zelfs helemaal niets op, waardoor tekorten ontstaan. Om dan toch te kunnen blijven voortbestaan, zijn ze afhankelijk van donaties of overheidssubsidies.

Overigens is er een toenemende tendens om publieke bedrijven te privatiseren, waardoor goederen of diensten die in het verleden door publieke bedrijven werden geleverd meer en meer ook of uitsluitend nog door private bedrijven worden geleverd.

Private bedrijven

Private bedrijven zijn eigendom van personen of andere bedrijven die eigen vermogen in het bedrijf hebben geïnvesteerd.

Not-for-profit-organisaties

De indeling in publieke en private bedrijven valt voor een groot deel samen met de indeling not-for-profit- en profitorganisaties. Ook in de private sector komen echter not-for-profitorganisaties voor, zoals verenigingen, stichtingen en goeddoelenorganisaties, bijvoorbeeld het Rode Kruis.

Ondernemingen

Private-profitorganisaties noemen we ondernemingen.

1.1.4 Indeling van bedrijven naar activiteiten

Bedrijven kunnen worden ingedeeld naar categorieën. Een gebruikelijke indeling is die naar aard van de activiteiten:

- oerproducenten
- handel
- industrie
- dienstverlening

Oerproducenten

Dit zijn land- en tuinbouw, veeteelt, bosbouw, jacht en mijnbouw. Deze bedrijven zijn sterk afhankelijk van de natuur en hun productie is vaak ge-

bonden aan seizoenen. Hun producten moeten dikwijls verder verwerkt worden voordat ze geschikt zijn voor de consumptie. De oerproducenten worden ook wel aangeduid als de primaire sector.

Handel

Deze bedrijven bewerken de producten niet, maar geven de producten alleen maar door. Een handelonderneming verzamelt goederen en verdeelt deze in partijen die geschikt zijn voor de afnemers. We onderscheiden groothandel die alleen levert aan ondernemingen, en detailhandel die alleen aan particulieren levert.

Industrie

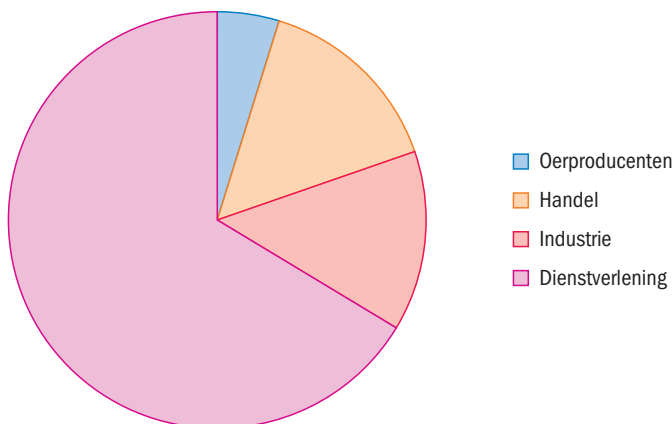
De industrie bewerkt goederen tot halffabricaten en eindproducten. In de meeste gevallen vereist het productieproces het gebruik van machines, installaties, speciale gebouwen en dergelijke, waardoor er relatief veel duurzame productiemiddelen zijn. Productiemiddelen worden duurzaam genoemd als ze langer dan een jaar meegaan. Ze worden gebruikt en niet verbruikt, zoals bijvoorbeeld grondstoffen. De industrie wordt ook wel aangeduid met de term secundaire sector.

Dienstverlening

De dienstverlening is een grote verzameling bedrijven. We onderscheiden commerciële en niet-commerciële dienstverlening. Commerciële dienstverlening kan worden onderscheiden in persoonlijke dienstverlening en in zakelijke dienstverlening. Tot de persoonlijke dienstverlening rekenen we bedrijven die rechtstreeks aan de consument diensten verlenen, zoals kappers, theaters, huisartsen, casino's, kermisattracties, stadsbussen en ga zo maar door. De zakelijke dienstverlening omvat bedrijven die diensten verlenen aan andere ondernemingen ('business to business'), zoals accountantskantoren, reclamebureaus, transportbedrijven, autoleasebedrijven enzovoort. Commerciële dienstverlening wordt ook wel aangeduid als de tertiaire sector. De niet-commerciële dienstverlening bestaat uit gesponsorde, gesubsidieerde of door de overheid gefinancierde 'bedrijven', bijvoorbeeld kerkenoepschappen en (semi-)overheidsdiensten zoals ziekenhuizen.

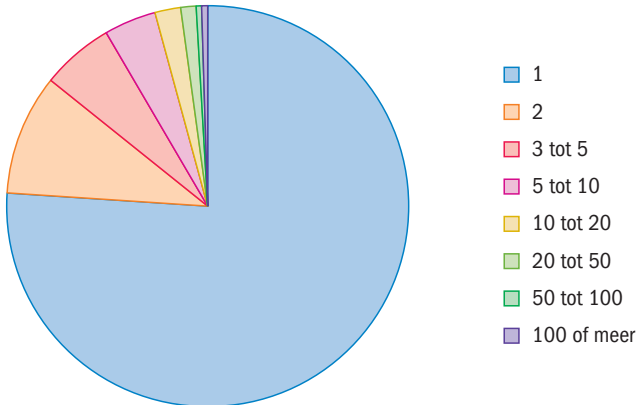
Nederland telt de meeste bedrijven in de dienstverlening (zie figuur 1.1.2).

FIGUUR 1.1.2 Verdeling bedrijven in Nederland naar economische activiteit

Wanneer we bedrijven indelen naar grootte blijkt het overgrote deel van de bedrijven in Nederland minder dan tien werknemers te tellen (zie figuur 1.1.3).

FIGUUR 1.1.3 Verdeling bedrijven in Nederland naar grootte in aantal medewerkers

1.2 Samenwerking tussen bedrijven

1.2.1 Vormen van samenwerking

1.2.2 Kartel

1.2.3 Franchising

1.2.4 Joint venture

1.2.5 Fusie en overname

1.2.6 Europees economisch samenwerkingsverband

1.2.1 Vormen van samenwerking

Samenwerking tussen bedrijven kan leiden tot economische voordelen. Bedrijven die willen samenwerken hoeven geen nieuwe onderneming op te richten. Samenwerking komt veel voor. Ook al is dat voor de buitenstaander niet altijd meteen duidelijk. Zo is het bijvoorbeeld moeilijk te onderscheiden of bepaalde activiteiten vanuit één centraal punt worden georganiseerd met hiërarchische lijnen of dat er op een centraal punt een bepaalde marketinglijn is bedacht waar men als zelfstandig persoon voor eigen rekening en risico kan meedoen.

De huidige globalisering leidt er ook toe dat een aantal sterke merken door zelfstandige ondernemers in de vorm van een keten wereldwijd worden uitgebaat. Je kunt hierbij denken aan een concept als Holiday Inn, Coca-Cola en McDonalds.

In de praktijk zijn er principe een oneindig aantal vormen van samenwerking tussen bedrijven of personen mogelijk, zolang de afspraken maar niet in strijd zijn met de wet (bijvoorbeeld kartelvorming), de openbare orde of de goede zeden. De oprichting van één organisatie in de vorm van een vof, maatschap of bv is de meest vergaande vorm van samenwerking in het

De winkels van Albert Heijn zijn hier mooie voorbeelden van. Veel van de supermarkten zijn bij de multinational Ahold in eigen beheer en worden geleid door een locatiemanager die in loondienst is bij Ahold. Daarnaast zijn er ook zelfstandige winkeliers die een AH-supermarkt runnen. Zij verkopen het assortiment van AH en maken gebruik van de gezamenlijke marketinguitingen van AH. Aan de buitenkant kun je niet zien of je met een winkel van het concern zelf te maken hebt of met een zelfstandig ondernemer.

economisch verkeer, een incidenteel contract waarbij twee partijen eenmalig samenwerken is de meest eenvoudige vorm. Een vorm van samenwerking die steeds meer in opkomst is in de dienstensector is de eerder genoemde kostenmaatschap. Een groep zelfstandige ondernemers die elkaar qua werkzaamheden aanvullen huren samen een gebouw, een secretariaat en wellicht ook nog een administrateur. Ieder doet zijn eigen ding, waarbij de kosten gedeeld worden en men klanten naar elkaar toespeelt. Men maakt goed gebruik van elkaars netwerk zonder de zeggenschap te verliezen. In de praktijk zijn een aantal vormen van samenwerking als het ware geïnstitutionaliseerd, waarbij de kleine lettertjes in de contracten kunnen verschillen. De meest voorkomende samenwerkingsverbanden zijn:

- kartel
- franchising
- joint venture
- fusie en overname
- Europees economisch samenwerkingsverband

1.2.2 Kartel

Er is sprake van een *kartel* als bedrijven afspraken maken om de onderlinge concurrentie te beperken. Het gaat daarbij om het uitwisselen van concurrentiegevoelige informatie, bijvoorbeeld:

- voorgenomen prijzen en tarieven
- verdeling van de markt en klanten
- informatie over de omzet
- marktaandeel
- voorgenomen acties, kortingen of product vernieuwingen

Kartel

Als bedrijven dat soort informatie uitwisselen, verstoren ze de eerlijke concurrentie met schadelijke gevolgen. Oneerlijke concurrentie leidt tot hoge prijzen, beperkt de keuzevrijheid en staat innovatie in de weg.

Bij kartelvorming spreken bedrijven af dat zij niet met elkaar concurreren. Dit is ongunstig voor de concurrentie en daarmee voor de consument en de economische groei. Daarom zijn kartels verboden.

In Nederland is het toezicht op het kartelverbod neergelegd bij de Autoriteit Consument & Markt (ACM). De ACM let erop dat bedrijven geen kartelafspraken maken en geeft informatie over wat wel en niet mag. Bij overtreding kan de ACM boetes opleggen aan bedrijven en personen die deelnemen aan een kartel. De boetes kunnen oplopen tot tientallen miljoenen euro's voor een bedrijf en tot 900.000 euro per persoon.

Niet alle afspraken worden beschouwd als kartels.

- Bedrijven mogen afspraken maken als zij geen concurrenten van elkaar zijn.
- Zijn middelgrote en kleine bedrijven (MKB) wel concurrent van elkaar? Dan mogen zij in bepaalde gevallen toch afspraken maken. Een afspraak is toegestaan als:
  - deze bijdraagt aan economische of technische vooruitgang
  - een redelijk deel van de voordelen van de samenwerking ten goede komt aan de afnemer (klant)
  - de afspraak niet verder gaat dan strikt nodig
  - en er ruimte blijft voor concurrentie
- Soms nemen bedrijven precies hetzelfde besluit, zonder dat zij hierover afspraken maken. Als het ene bedrijf de prijs verhoogt, doen de concurrenten dit ook. Dit is niet verboden, zolang ze het elkaar van te voren maar niet laten weten.

Concurrentie

Concurrentie tussen bedrijven zorgt er voor dat prijzen van goederen en diensten laag blijven. Bedrijven worden uitgedaagd om beter, goedkoper te worden of nieuwe producten en diensten aan te bieden. Consumenten worden daar beter van. Voor het bedrijf geldt dat niet automatisch. Concurrentie betekent dat de winsten steeds onder druk komen te staan. Voor het individuele bedrijf is het aantrekkelijk om als enige een markt te kunnen bedienen. De prijzen kunnen dan hoog blijven. Door met collega-bedrijven afspraken te maken over bijvoorbeeld wie welke opdracht krijgt is het voor alle bedrijven mogelijk om hogere winsten te behalen. Zo was het in het verleden een normale zaak dat een leverancier de verkoopprijs van zijn merkproducten in de winkel aan de detaillist oplegde. De winkelier mocht niet stunten met de prijs. Als hij dat wel deed dan kreeg de winkelier de goederen niet langer geleverd. Zo zijn er tal van openlijke en verborgen afspraken tussen ondernemers mogelijk.

Verticale overeenkomsten

Ondernemers maken bijvoorbeeld voortdurend afspraken met hun leveranciers en afnemers. Deze afspraken gaan over de voorwaarden voor de koop, verkoop of doorverkoop van producten. Dit soort afspraken noemen we *verticale overeenkomsten*.

Inkoopcombinatie

Een succesvolle vorm van samenwerking is de *inkoopcombinatie*. Als een groep winkeliers verspreid over het land gezamenlijk de inkoop organiseert,

dan is het mogelijk om hogere kortingen te bedingen dan wanneer ieder voor zich moet onderhandelen met de leverancier. Ook voor de leverancier is het aantrekkelijker om met één organisatie te onderhandelen en een gegaandeerde afzet te regelen. Een dergelijke vorm van samenwerking is toegestaan als men kan aantonen dat dit voor de consument leidt tot lagere prijzen.

De vraag is natuurlijk waar de grens ligt tussen samenwerken om efficiencyvoordelen te behalen of om samen een vuist te maken om te kunnen overleven.

1.2.3 Franchising

Een zeer veel voorkomende vorm van samenwerking in zowel de productie- als de dienstensector is franchising. De Nederlandse Franchise Vereniging (NFV) omschrijft franchising als volgt:

Franchising is een hechte vorm van samenwerking tussen juridisch zelfstandige ondernemers, de franchisegever en de franchisenemer, die onder gebruikmaking van een gemeenschappelijke naam en met een uniforme uitstraling producten en diensten aanbieden aan afnemers.

Franchising

Een franchiseformule ontstaat wanneer een franchisegever bijvoorbeeld een bepaald concept bedacht heeft en dit concept vermarkt door middel van zelfstandige ondernemers, die de plaatselijke markten beter kennen dan de bedenker van het concept. De franchisegever zorgt, in ruil voor een vaste of een variabele vergoeding gekoppeld aan de omzet per periode voor een centrale marketing. Daarnaast kan de franchisegever zorgen voor de ontwikkeling van nieuwe technieken, producten of diensten. De franchisegever is in feite het 'brein' van de organisatie. De zelfstandige ondernemer heeft het voordeel dat hij kan profiteren van de naam en kennis van de franchisegever. Bekende voorbeelden van het franchiseconcept zijn de HEMA, maar ook de hypothecker. De Nederlandse wet erkent dat een samenwerkingsverband van zelfstandige ondernemers op franchise-basis de concurrentie kan bevorderen.

In Nederland zijn er ongeveer 750 franchisegevers die actief zijn in met name detailhandel, horeca, dienstverlening en zorg. Het aantal franchisenemers is ruim 30.000. Franchising is in Nederland van grote economische betekenis. De franchisebedrijven hebben gezamenlijk bijna 300.000 medewerkers en realiseren een omzet van ruim 31 miljard euro.

1.2.4 Joint venture

Een joint venture is een samenwerkingsverband tussen twee bedrijven, waarbij zij samen een nieuw bedrijf opzetten. De participerende bedrijven zijn samen eigenaar van de joint venture en delen zowel de winst als eventuele verliezen. De deelnemende bedrijven blijven zelfstandig bestaan.

Joint venture

De samenwerking kan betrekking hebben op een veelheid aan activiteiten. De ondernemingen kunnen bijvoorbeeld samen research & development gaan doen, samen de productie gaan verzorgen of samen een nieuw product lanceren of een nieuwe markt betreden.

Voordelen van samenwerking in een joint venture in plaats van apart te opereren kunnen zijn:

- Het snel realiseren van schaalvergroting met de bijkomende efficiencyvoordelen;
- Gebruik maken van elkaars kennis en technologie;
- Gebruik maken van elkaars verkoop- en distributiesystemen;
- Openbreken van buitenlandse markt bij samenwerking met een buitenlandse partner als een regering van een land directe import verbiedt of erg hoge invoerrechten heft.

Voorbeelden van joint ventures:

Het bedrijf Sara Lee, eigenaar van het koffiemark Douwe Egberts, en elektronicaconcern Philips hebben samen het koffiezetstelsel Senseo gelanceerd, dat snel verse, afzonderlijk doseerbare kopjes koffie produceert, die goed smaakt en een romig bovenlaagje heeft. Sara Lee voorziet in de speciale koffiepads, terwijl Philips de unieke apparaten bouwt die de koffie maken. Sinds de Senseo apparaten op de markt zijn gebracht in 2001 zijn er 33 miljoen exemplaren verkocht. Inmiddels krijgt het concept navolging. Concurrent Nestlé heeft in samenwerking met het bedrijf Krups een soortgelijk concept op de markt gebracht door middel van wegwerp capsules met de naam Dolce Gusto. Daarnaast is Nestlé eigenaar van de Nespresso capsules. Dolce Gusto, Nespresso en Senseo zijn op dit moment in hevige strijd gewikkeld om een zo groot mogelijk marktaandeel te behalen.

VodafoneZiggo is de begin 2016 opgerichte joint venture van Liberty Global (het moederbedrijf van Ziggo) en Vodafone. De fusie werd ondernomen omdat de activiteiten van Ziggo en Vodafone op elkaar aansluiten. Waar Vodafone vooral een sterk mobiel netwerk heeft, is Ziggo marktleider op het gebied van internet, telefonie en televisie via de kabel. Daarnaast hopen Ziggo en Vodafone ook een kostenbesparing van 280 miljoen euro op jaarbasis te realiseren door het samenvoegen van hun diensten. Via de joint venture worden nieuwe abonnementen aangeboden waarin vast internet geleverd wordt via het netwerk van Ziggo en daarbij mobiel internet via het Vodafone-netwerk.

1.2.5 Fusie en overname

Als bedrijven besluiten geheel samen te gaan, te fuseren, noemt men dat een fusie. Er zijn verschillende manieren waarop bedrijven samen kunnen gaan. De meest agressieve vorm is de vijandelijke overname. Het ene bedrijf koopt het bedrijf op en lijft het binnen de eigen organisatie in. Het gaat er iets vriendelijker aan toe als twee bedrijven elkaar benaderen, waarbij de wens wordt uitgesproken samen verder te gaan. Men kan er dan voor kiezen dat het ene bedrijf wordt opgeheven en een onderdeel wordt van het andere bedrijf. Dit heet een vriendelijke overname. Het kan ook zijn dat er een geheel nieuw bedrijf ontstaat, een totale samensmelting, een fusie.

De relatie tussen de samengaande partijen kan verschillend zijn. We zullen dit toelichten aan de hand van de begrippen bedrijfstak en bedrijfskolom. Een *bedrijfskolom* vormt de totale keten van bedrijven die betrokken zijn bij de voortbrenging van een goed of dienst, het geheel van stadia dat een product doorloopt op zijn weg van producent naar consument. De gezamenlijke bedrijven in één schakel van een bedrijfskolom vormen een bedrijfstak.

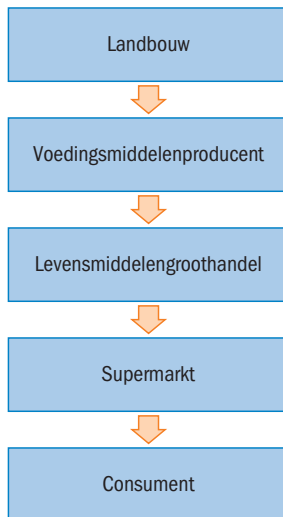
Fusie
Overname

Bedrijfskolom

Bedrijfstak

We laten in figuur 1.2.1 een bedrijfskolom zien.

FIGUUR 1.2.1 Voorbeeld van een bedrijfskolom

We kunnen nu de volgende soorten fusies onderscheiden:

- De bedrijven opereren in dezelfde bedrijfstak. Als twee ketens van supermarkten samengaan, kan dat voor hen het voordeel hebben dat de concurrentie vermindert en dat er kostenbesparingen gerealiseerd kunnen worden, bijvoorbeeld in de sfeer van kwantumkortingen bij de inkoop.
- De bedrijven opereren in opvolgende schakels van dezelfde bedrijfskolom. Dit is bijvoorbeeld het geval als een supermarktketen grote regionale distributiecentra inricht die de rol van de groothandel overnemen. We spreken dan van integratie.
- De bedrijven opereren in dezelfde schakel van verschillende bedrijfskolommen. De supermarktketen neemt een modeketen over en gaat ook kleding verkopen. Een dergelijke overname is een vorm van parallelisatie, verbreding van het assortiment.
- De bedrijven opereren in verschillende schakels van verschillende bedrijfskolommen. In het verleden zijn veel grote concerns ontstaan die actief waren in allerlei schakels van verschillende bedrijfskolommen. Het argument hiervoor was dat er op die manier een goede risicospreiding bereikt werd. Tegenwoordig zijn deze conglomeraten niet populair meer, omdat gebleken is dat het heel moeilijk is voor de centrale leiding om een allegaartje van verschillende bedrijven te besturen. Daarom is de laatste jaren een trend waar te nemen die gekarakteriseerd kan worden als 'back to the core business': ondernemingen gaan zich concentreren op hun kernactiviteiten en verkopen bedrijfsonderdelen die daar niet in passen.

Integratie

Parallelisatie

Conglomeraten

1.2.6 Europees economisch samenwerkingsverband

Om de samenwerking van bedrijven over de landsgrenzen gemakkelijker te maken is het voor bedrijven met een vestiging in de Europese Unie mogelijk om samen hun economische activiteiten te ontwikkelen of verbeteren, bijvoorbeeld door middelen, activiteiten en vakkennis samen te brengen. Het *Europees Economisch Samenwerkingsverband* (EESV) is bedoeld voor ondernemingen die over de grenzen op zoek zijn naar partners om mee samen te werken. In een EESV moet het eenvoudiger zijn om middelen, activiteiten en vakkennis organisatorisch te bundelen. Het doel van het samenwerkingsverband is niet het behalen van winst op zich. Eventuele winsten mogen worden uitgekeerd. De verdeling van winst en verlies verloopt volgens de afspraken in het samenwerkingscontract, of anders in gelijke delen.

Een EESV kent minstens twee organen: de gezamenlijk handelende leden en bestuurder(s). De bevoegdheden staan in de oprichtingsovereenkomst. In principe heeft elk lid 1 stem. Bepaalde leden mogen meer stemmen hebben, maar geen enkel lid mag de meerderheid hebben. Zowel natuurlijke personen (individueen) als rechtspersonen mogen een in Nederland gevestigde EESV besturen.

Alle leden van een EESV kunnen hoofdelijk aansprakelijk zijn met hun privévermogen voor alle schulden van het EESV. Schuldeisers van individuele leden kunnen niet terecht bij het vermogen van het EESV. Schuldeisers van het EESV kunnen wel terecht bij het vermogen van de leden, als het vermogen van het EESV onvoldoende is.

De leden beslissen over toetreding van nieuwe leden. Nieuwe leden zijn in principe ook aansprakelijk voor de schulden van vóór hun toetreden. Een lid kan alleen uit het EESV treden met inachtneming van de bepalingen van de oprichtingsovereenkomst, of (als deze er niet zijn) met unanieme goedkeuring van de overige leden.

Het resultaat van een EESV is alleen bij de leden belastbaar, via de inkomstenbelasting (natuurlijke personen) of vennootschapsbelasting (rechtspersonen). Het EESV betaalt zelf geen vennootschapsbelasting.

1.3 Ondernemingsvormen: eenmanszaak en personenvennootschappen

- 1.3.1 Ondernemingsvormen
- 1.3.2 Eenmanszaak
- 1.3.3 Vennootschap onder firma
- 1.3.4 Maatschap
- 1.3.5 Commanditaire vennootschap

1.3.1 Ondernemingsvormen

Bij de start van een onderneming komt de vraag naar de wijze waarop de onderneming wordt uitgeoefend automatisch op tafel. De wet kent verschillende manieren waarop de organisatie gedreven kan worden. De wet noemt dat de rechtsvorm. In het burgerlijk wetboek (BW2) zijn de verschillende rechtsvormen met de bijbehorende rechten, vormvereisten en verplichtingen beschreven.

Het grote onderscheid tussen deze verschillende rechtsvormen is de vraag in hoeverre de onderneming valt onder de categorie natuurlijk persoon of rechtspersoon. Een onderneming in de vorm van een natuurlijk persoon wil zeggen dat de eigenaar of eigenaren hoofdelijk, dat wil zeggen met hun privévermogen, aansprakelijk zijn voor de schulden van de onderneming. Er is geen verschil tussen de ondernemer als ondernemer en als privépersoon. In deze module bespreken we de kenmerken van dit type ondernemingsvormen. Ondernemingen die zelf rechtspersoonlijkheid hebben komen aan bod in de module 'Ondernemingsvormen: ondernemingen met rechtspersoonlijkheid'.

Aansprakelijkheid

1

De keuze voor een bepaalde rechtsvorm heeft niet alleen consequenties voor de vraag wie aansprakelijk is voor de daden, maar het heeft ook veel andere gevolgen, zoals deelname aan sociale verzekeringen en de te betalen winstbelasting.

We bespreken nu de volgende ondernemingsvormen:

- eenmanszaak
- vennootschap onder firma, met als bijzondere vorm de man-vrouwfirma
- maatschap
- commanditaire vennootschap

1.3.2 Eenmanszaak

Zoals de term al suggereert is de eenmanszaak de aanduiding voor die ondernemingen waarbij er één persoon de volledige eigenaar van de onderneming is. De eigenaar kan opdrachten aannemen, goederen en diensten inkopen, leningen aangaan of personeel aannemen of ontslaan. Voor de wet is de eigenaar aansprakelijk voor alle schulden van de onderneming. Voor de wet is er geen verschil tussen de financiële handelingen die de eigenaar als privépersoon of als ondernemer doet. De portemonnee die de eigenaar gebruikt op vakantie is dezelfde waaruit hij goederen en diensten betaalt voor het bedrijf. De aanschaf van de privéwoning kan zo op de balans van de onderneming gezet worden. In de praktijk zal de accountant wel degelijk de goederen die de onderneming privé aanschaf niet op de balans boeken. Voor de belastingen maakt het namelijk wel uit of goederen en diensten voor het bedrijf of als privépersoon zijn aangeschaft. Zo hoeft je als ondernemer geen belasting te betalen als de verkoop van een privéwoning meer geld heeft opgebracht dan dat er in het verleden voor is betaald. Als de ondernemer zijn privéwoning wel op de balans zou zetten dan mag hij van de belastingdienst onderhoudskosten (en afschrijvingen) opvoeren, maar als het huis voor een hoger bedrag dan dat het in de boekhouding vermeld staat verkocht wordt, dan moet hij over het verschil belasting betalen.

Eenmanszaak

Het voordeel van een eenmanszaak is dat je van de ene op de andere dag kunt beginnen. Een bezoek naar de kamer van koophandel om jezelf als ondernemer in te schrijven (een identiteitsbewijs en een afschrift van de bank is voldoende) en de aanvraag van een btw-nummer bij de belastingdienst is voldoende. Overigens geldt de inschrijving bij de Kamer van Koophandel alleen als je een bedrijf wil starten. Beoefenaars van het vrije beroep hoeven zich niet in te schrijven. Volgens de kamer van koophandel gaat het dan over beroepen die iedereen met de vereiste kennis en vooropleiding zelfstandig kan beoefenen. Voorbeelden zijn advocaten, accountants en

ICT-dienstverleners. Het onderscheid tussen een vrije beroepsbeoefenaar en een bedrijf is niet altijd scherp te trekken. Op het moment dat een advocaat bijvoorbeeld een jurist in dienst neemt dan is het kantoor ondernemer geworden en moet het zich wel inschrijven.

De eenmanszaak start meestal in de vorm van ZZP-er. De ZZP-er is een zelfstandige zonder personeel. In de bouw, maar ook in de ICT-wereld zijn veel mensen voor zichzelf begonnen als ZZP-er. Het voordeel voor de Zelfstandige Zonder Personeel is dat hij zelf kan beslissen wanneer en welke opdrachten hij accepteert. De werkgever heeft het voordeel dat hij alleen die mensen inhuurt als er voldoende werk is. Op het moment dat een ZZP-er mensen in dienst gaat nemen, wordt hij een bedrijf.

De eenmanszaak kent naast het voordeel van eenvoudige oprichting en de grote betrokkenheid bij het werk ook nadelen. De eenmanszaak is kwetsbaar. Het voortbestaan van het bedrijf is totaal afhankelijk van de ondernemer en als het economisch tegenzit dan staat ook het privévermogen op het spel.

Samenvattend:

- Het vermogen van de eenmanszaak is het vermogen van de ondernemer. Fiscaal kan er een afgescheiden ondernemingsvermogen zijn.
- De eigenaar is met zijn gehele vermogen wettelijk aansprakelijk voor de schulden van de onderneming.
- Het voortbestaan van de onderneming is sterk afhankelijk van de bekwaamheden en gezondheid van de ondernemer.
- De winst van de eenmanszaak is het inkomen van de ondernemer.
- Over de winst betaalt de ondernemer inkomstenbelasting.
- De ondernemer kan gebruik maken van fiscale faciliteiten zoals de zelfstandigenaftrek.
- De ondernemer is niet verzekerd voor de werknemersverzekeringen. Ze zijn immers geen werknemer.

► 1.5 Fiscale aspecten

► 10.1 Kosten van arbeid

1.3.3 Vennootschap onder firma

Als twee of meer mensen voor gezamenlijke rekening een bedrijf willen voeren dan is de vennootschap onder firma (vof) de gekte ondernemingsvorm. Net zoals bij de eenmanszaak zijn de samenwerkende eigenaars (vennoten of firmanten genoemd) ieder aansprakelijk voor het totaal van de schulden van de vennootschap. De vof is een samenwerkingsverband. Dit betekent dat de vennoten in de vorm van een samenwerkingscontract een en ander moeten regelen. Het contract zelf is vormvrij. De eigenaren kunnen zelf, zonder tussenkomst van een notaris of een advocaat, een contract opstellen. Aangezien een contract in de meeste gevallen pas boven tafel komt als het fout gaat is het wel verstandig om gebruik te maken van experts bij het opstellen van het contract. De belangrijkste zaken die in een contract (de vennootschapsakte) moeten worden vastgesteld zijn:

- De inbreng van ieder van de vennoten (kan een geldsom zijn, maar mag ook een inbreng in natura zijn (kennis of arbeid waar je een waarde aan toekent).
- De winstverdeling.
- De bevoegdheden, verantwoordelijkheden en taken van ieder van de vennoten (belangrijk is daarbij aan te geven tot welk bedrag iemand bevoegd is verplichtingen aan te gaan).

Vennootschap onder firma

- De manier waarop geschillen worden opgelost.
- Wat te doen in geval van overlijden of het willen beëindigen van de samenwerking.

Belangrijk is ook dat de inhoud van de akte niet alleen bekend is bij de medevennoten, maar dat ook klanten en leveranciers weten hoe de aansprakelijkheid tussen de partners is geregeld. De inschrijving van de vof, met daarbij duidelijk aangegeven wie voor wat verantwoordelijk is en voor welke bedragen men mag tekenen, in het handelsregister bij de Kamer van Koophandel is hierbij de aangewezen weg. Iedereen die zaken doet met de vof kan vooraf het register raadplegen en vervolgens beslissen wat men doet.

Het voordeel van de vof is dat de eigenaren er niet alleen voor staan. Veel mensen vinden het prettiger met een compagnon markten te bedienen, te brainstormen over zaken of de verantwoordelijkheid te delen. Het komt ook voor dat een van de eigenaren vooral geïnteresseerd is in de ontwikkeling en verkoop van diensten, terwijl een ander beter is in het organiseren van de administratie of het bedrijf. Omdat er meerdere eigenaren zijn, weet men van elkaar dat iedereen er voor gaat. Voor vermogensverstrekkers kan het aantrekkelijker zijn om geld te lenen aan een samenwerkingsverband dan aan een eenmanszaak. Als er iets met één van de eigenaren gebeurt, dan kan het bedrijf blijven bestaan. Het voordeel van de vof is tegelijkertijd ook weer een nadeel. De eigenaren kunnen een verschil van mening krijgen. De hoofdelijke aansprakelijkheid voor het totaal van de schulden kan, in economisch mindere tijden, de compagnons wantrouwend maken. Als eigenaar ben je tenslotte hoofdelijk aansprakelijk voor de schulden die de medefirmant aangaat.

Samenvattend:

- Het vermogen van de vennootschap onder firma bestaat uit het door de vennoten ingebrachte vermogen.
- De vennoten zijn met hun gehele vermogen hoofdelijk aansprakelijk voor alle schulden van de onderneming.
- Het voortbestaan van de onderneming is minder afhankelijk van de bekendheid en gezondheid van de vennoten dan bij een eenmanszaak.
- De winst van de vennootschap is inkomen van de vennoten.
- Over de winst betalen de vennoten inkomstenbelasting.
- De vennoten kunnen gebruik maken van fiscale faciliteiten zoals zelfstandigenaftrek.
- De vennoten zijn niet verzekerd voor de werknemersverzekeringen.

De man-vrouwfirma is een bijzondere vorm van de vennootschap onder firma, waarbij de vennoten partners van elkaar zijn. De term man-vrouwfirma is overigens behoorlijk gedateerd en stamt nog uit de tijd dat een echtpaar uit een man en een vrouw bestond. Deze rechtsvorm slaat inmiddels op alle echtparen, ongeacht sekse.

Man-vrouwfirma

Het grootste voordeel van de man-vrouwfirma is dat beide partners gebruik mogen maken van de beschikbare fiscale voordelen voor ondernemers, zoals de zelfstandigenaftrek. Dit is een groot verschil ten opzichte van een situatie waarbij de ene partner ondernemer is en de andere partner

meewerkt in de zaak. Overigens moeten beide partners wel aan een aantal voorwaarden voldoen om als ondernemer erkent te worden door de belastingdienst:

- Beide partners moeten voldoen aan het uren criterium. Dat wil zeggen dat ze op jaarbasis minimaal 1225 uren in de firma moeten werken.
- Het werk van beide partners moet gelijkwaardig zijn. De partners moeten volwaardig zijn en op hetzelfde niveau (mee)werken in de onderneming.

Een veelgebruikt voorbeeld is de relatie tussen een tandarts en zijn assistente. Ze zijn getrouwd en werken samen in een vof. Toch kunnen ze geen man-vrouw-firma oprichten omdat ze geen gelijkwaardig werk verrichten: de ondersteunende werkzaamheden van de partner zijn niet voldoende. Een dokterspraktijk waarin beide echtelieden huisarts zijn, voldoet wel aan de eisen.

Een nadeel van een man-vrouw-firma is dat beide partners hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de schulden en dat eventuele schuldeisers dus aanspraak kunnen maken op beide privévermogens, óók wanneer ze niet in gemeenschap van goederen zijn getrouwd.

1.3.4 Maatschap

Maatschap

Een ondernemingsvorm die sterk lijkt op de vof is de maatschap. Vaak gaat het bij de maatschap om meerdere professionals die in samenwerking met anderen hun beroep uitoefenen, zoals een huisartsenpraktijk of een architectenbureau. De maten zijn in feite dus allemaal actief als zelfstandig ondernemer en worden fiscaal ook op deze manier belast, maar regelen bepaalde zaken (denk aan de huisvesting of een gezamenlijke winstverdeling) in de overkoepelende maatschap.

Evenals bij de vof stellen de samenwerkende partners (de maten) een oprichtingsakte op waarin ze aangeven hoe de beslissingen genomen worden, hoe de verdeling van de opbrengsten en kosten is en vooral ook hoe de toe- en uittreding van de vennoten is geregeld. Een groot verschil met de vof is dat de maten niet hoofdelijk voor het totaal maar voor gelijke delen aansprakelijk zijn.

In de praktijk komen allerlei vormen van maatschappen voor. We onderscheiden bijvoorbeeld:

- De kostenmaatschap; een maatschap van personen die gezamenlijk kosten dragen en onderling verdelen. De vorm wordt veel gebruikt als personen gezamenlijk een werkruimte huren en gebruiken. De personen blijven zelfstandig, maar maken gebruik van elkaars faciliteiten.
- De opbrengstenmaatschap; deze vorm wordt gebruikt als bijvoorbeeld twee artiesten afspraken maken om de royalties van gezamenlijk werk te regelen, terwijl er verder geen samenwerkingsverbanden tussen de twee artiesten zijn.

Samenvattend:

- Het vermogen van de maatschap bestaat uit het door de maten ingebrachte vermogen.
- De maten zijn ieder voor een deel aansprakelijk voor de schulden van de onderneming.
- Het voortbestaan van de onderneming is minder afhankelijk van de bekwaamheden en gezondheid van de vennoten dan bij een eenmanszaak.

- De winst van de maatschap is inkomen van de maten.
- Over de winst betalen de maten inkomstenbelasting.
- De maten kunnen gebruik maken van fiscale faciliteiten zoals zelfstandigenaftrek.
- De maten zijn niet verzekerd voor de werknemersverzekeringen.

1.3.5 Commanditaire vennootschap

De commanditaire vennootschap is een samenwerkingsvorm waarbij er een onderscheid is tussen de beherende (de actieve) vennoten en de commanditaire (de stille) vennoten. Het nadeel van een vof is dat de vennoten hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de schulden en dus benadeeld kunnen worden door de financiële gevolgen van daden van de vennoten. Het kan zijn dat een derde persoon vertrouwen heeft in het samenwerkingsverband en risicodragend vermogen ter beschikking wil stellen, maar terugdeinst voor de mogelijke gevolgen. De ondernemersvorm commanditaire vennootschap (cv) is in zo'n situatie een mogelijkheid. Door onderscheid te maken in beherende vennoten en commanditaire of stille vennoten. De beherende vennoot is hoofdelijk aansprakelijk voor het geheel. De stille vennoot kan niet meer verliezen dan het ter beschikking gestelde vermogen. De stille vennoot deelt wel mee in de winst. De cv lijkt voor de beherende vennoten veel op een vof. Voor de belastingdienst en het ondernemersrecht gelden dezelfde rechten en verplichtingen.

Commanditaire
vennootschap

De omzetting van een vof naar een cv komt vaak voor bij de overname van een bedrijf. Als ouders en kinderen samen een bedrijf hebben en de ouders willen ermee stoppen, dan hebben de kinderen niet altijd voldoende constant geld om de ouders uit te kopen. Door de status van de ouders van beherende vennoten te veranderen in stille vennoten, delen ze mee in de winst, maar kunnen ze hun eigen privévermogen niet meer verliezen. Belangrijk om als stille vennoot beschouwd te worden, is wel dat de stille vennoten zich ook als zodanig gedragen. Voor de ouders kan dit wel eens een probleem zijn. Als ze zich bijvoorbeeld geregeld laten zien op de zaak of zich bemoeien met de bedrijfsuitoefening (door op vergaderingen het woord te voeren) kunnen ze door de rechter in geval van een faillissement toch gezien worden als beherende vennoten. Hiermee is meteen het nadeel voor de stille vennoot omschreven. De stille vennoot mag risicodragend vermogen ter beschikking stellen om winstgerechtigd te kunnen zijn, maar mag zich verder nergens mee bemoeien. Als de stille vennoot ziet dat het wat minder gaat met het bedrijf en ideeën zou hebben om wat bij te sturen dan moet hij zich inhouden om zijn status niet te verliezen.

Samenvattend:

- Het vermogen van de commanditaire vennootschap bestaat uit het door alle vennoten ingebrachte vermogen.
- De beherende vennoten zijn met hun gehele vermogen hoofdelijk aansprakelijk voor alle schulden van de onderneming. De aansprakelijkheid van de stille vennoten is beperkt tot hun inbreng.
- De winst van de vennootschap is inkomen van de vennoten.
- Over de winst betalen de vennoten inkomstenbelasting.
- De beherende vennoten kunnen gebruik maken van fiscale faciliteiten zoals zelfstandigenaftrek. Voor de stille vennoten geldt dit niet.
- De vennoten zijn niet verzekerd voor de werknemersverzekeringen.

1.4 Ondernemingsvormen: ondernemingen met rechtspersoonlijkheid

1.4.1 Zelfstandige rechtspersonen

1.4.2 Naamloze vennootschap

1.4.3 Besloten vennootschap

1.4.4 Europese vennootschap

1.4.5 Coöperatie

1.4.6 Vereniging en stichting

1.4.1 Zelfstandige rechtspersonen

Naast de persoonlijke ondernemingsvormen kent de wet ook organisaties met rechtspersoonlijkheid.

Het onderscheidende kenmerk van een rechtspersoon is dat deze zelfstandig aan het economisch verkeer kan deelnemen. Dat betekent dat de organisatie zelf aansprakelijk is voor de verplichtingen die door de bestuurders (directie) van de rechtspersonen worden aangegaan. Mocht de organisatie niet meer aan zijn betalingsverplichtingen kunnen voldoen, dan kunnen de schuldeisers geen beroep doen op het privévermogen van het bestuur. Er is één uitzondering. Als duidelijk is dat de bestuurders grove verwijtbare fouten hebben gemaakt, waardoor het bedrijf in de problemen is gekomen, dan kunnen de stakeholders (iedereen die een belang heeft bij de organisatie, bijvoorbeeld het personeel, de aandeelhouders, de leveranciers, de overheid of de afnemers) het bestuur aansprakelijk stellen. Het is dus niet zo dat bestuurders zomaar wat kunnen doen met het geld dat aandeelhouders of leden ter beschikking hebben gesteld.

We bespreken de volgende rechtspersonen:

- naamloze vennootschap
- besloten vennootschap
- Europese vennootschap
- coöperatie
- vereniging
- stichting

1.4.2 Naamloze vennootschap

In de wet staat dat een vennootschap een rechtspersoon is met een in aandelen verdeeld maatschappelijk kapitaal, waarbij de aandeelhouder niet persoonlijk aansprakelijk is voor hetgeen in naam van de vennootschap wordt verricht. De vennootschap, een Nederlandse uitvinding uit de Gouden Eeuw, maakt het mogelijk dat er een scheiding is tussen de leiding en het eigendom van de organisatie. Een probleem in de Gouden Eeuw was dat internationale handel in de vorm van scheepvaart naar het verre oosten een riskante onderneming was. Schepen konden vergaan of in handen vallen van piraten. Natuurlijk was het ook niet de bedoeling van de kapitaalverschaffer dat hij zelf aan het roer van het schip zou gaan staan. Door het totale benodigde kapitaal te verdelen in een aantal aandelebewijzen werd het mogelijk om voldoende kapitaal bij elkaar te vergaren om het avontuur te starten, een kapitein in te huren en om aan risicospreiding te doen. Liever in tien schepen een beetje beleggen dan al je geld in één schip steken. Tegenwoordig kennen we twee vormen van vennootschappen in Nederland: de naamloze vennootschap en de besloten vennootschap.

Een *naamloze vennootschap* (nv) wordt opgericht middels een oprichtingsakte bij de notaris. De oprichtingsakte bevat de statuten. In de statuten staat het bedrag van het maatschappelijk kapitaal en het bedrag per aandeel. Bij de oprichting van een nv worden aandelen uitgegeven aan de oprichter(s) of aan anderen die geld (of goederen) inbrengen. De wet kent een groot aantal voorschriften over het kapitaal van de vennootschap. Een van de belangrijkste voorschriften is dat bij de oprichting een minimumkapitaal van €45.000 in de vennootschap moet worden gestort. Dit bedrag mag ook in natura zijn. Denk daarbij aan de inbreng van een hele onderneming of goederen als auto's en computers.

Naamloze
vennootschap
Maatschappelijk
kapitaal

Bij de oprichting van de nv is het maatschappelijk kapitaal bepaald, het bedrag waarvoor maximaal aandelen kunnen worden uitgegeven. Het is verstandig om een groter maatschappelijk aandelenkapitaal te hebben dan in eerste instantie bij de oprichting nodig. Zo wordt voorkomen dat men iedere keer als er aandelen worden uitgegeven voor nieuwe projecten naar de notaris moet om de statuten aan te passen. Het bedrag waarvoor daadwerkelijk aandelen zijn uitgegeven is het geplaatste kapitaal. De oprichters kunnen aandelen kopen zonder ze meteen volledig te betalen. Het bedrag dat op de geplaatste aandelen is betaald heet gestort kapitaal.

Geplaatste
kapitaal
Gestort kapitaal

Kenmerkend voor de nv is de mogelijkheid aandelen vrij overdraagbaar te maken, dat wil zeggen dat ze zonder tussenkomst van een notaris kunnen worden verkocht. De aandelen in een nv zijn dus gemakkelijk verhandelbaar. In dit geval staan de aandelen niet op naam, maar is er sprake van aandelen aan toonder. Dit zijn aandeelbewijzen die de houder kan verkopen aan wie dan ook. Als de vennootschap een notering op de effectenbeurs aanvraagt dan ontstaat er vanzelf door het mechanisme van vraag en aanbod een prijs voor het aandeel.

De aandeelhouder is formeel voor een stukje eigenaar van het bedrijf. De aandeelhouder heeft als mede-eigenaar van het bedrijf recht op zijn gedeelte van de winst van het bedrijf. Daarnaast heeft de aandeelhouder stemrecht op de algemene vergadering van aandeelhouders. Door gebruik te maken van het stemrecht heeft de aandeelhouder, in principe, de macht in de nv. In de praktijk ligt het wat genuanceerder. De nv kan namelijk prioriteitsaandelen uitgeven. De prioriteitsaandelen hebben betrekking op de zeggenschap in de organisatie. Zo kan in de statuten staan dat de houders van de prioriteitsaandelen bijzondere zeggenschap hebben bij investeringen, de uitbreiding van het aandelenkapitaal of de benoeming van de directie. Om er zeker van te zijn dat de macht bij een beperkte groep mensen blijft, zijn de prioriteitsaandelen op naam en niet zomaar overdraagbaar.

Naast aandeelhouders kent de nv een raad van bestuur ofwel directie. De rechtsvorm nv maakt het mogelijk om zeer gekwalificeerde mensen aan te trekken voor het dagelijkse bestuur van het bedrijf. De algemene vergadering van aandeelhouders benoemt de directie. De directie heeft de taak om een strategie te ontwikkelen en na goedkeuring ook uit te voeren. Op de algemene vergadering van aandeelhouders legt de directie verantwoording af aan de aandeelhouders en komt met nieuwe plannen voor het komend jaar. Bij grote nv's zijn de meeste aandeelhouders vooral geïnteresseerd in de verwachte winstontwikkelingen en zolang er voldoende winst wordt gemaakt zijn ze tevreden. Voldoende winst betekent meestal dat het aandeel

in waarde stijgt. Aandeelhouders voelen zich dan vooral belegger en niet zozeer eigenaar van het bedrijf. Grote nv's kennen naast een directie ook nog een raad van commissarissen. Deze houdt namens de aandeelhouders toezicht op de uitvoering van de plannen door de directie.

De scheiding van eigendom en leiding die door de oprichting van een nv mogelijk is, lokt de vraag uit wie het in de organisatie voor het zeggen heeft. De directie heeft te maken met meerdere belangen dan alleen het belang van de aandeelhouders. Zo zal de directie aan haar eigen positie denken, moet ze rekening houden met de belangen van het personeel, de leveranciers, de afnemers en een groot aantal belangengroepen (bijvoorbeeld milieugroeperingen).

Om al deze belanghebbenden te informeren over de gang van zaken bij de onderneming is een nv verplicht jaarlijks een *jaarcijfer* te publiceren. In het jaarcijfer geeft de directie aan hoe het in het voorgaande jaar is gegaan met de onderneming en wat de financiële gevolgen daarvan zijn. De jaarcijfer (de balans en de resultatenrekening met een toelichting) is dan ook verplicht onderdeel van het jaarcijfer. Ook blikt de directie in het jaarcijfer vooruit naar de toekomst

Jaarcijfer

Samenvattend:

- Het vermogen van de naamloze vennootschap bestaat uit het door de aandeelhouders ingebrachte vermogen.
- De aandeelhouders en de directie zijn niet privé aansprakelijk voor de schulden van de nv. De aandeelhouders kunnen als het slecht gaat met de nv wel het ingebrachte vermogen verliezen. Bij onbehoorlijk bestuur en schade aan de vennootschap, kan de vennootschap de directieleden en commissarissen aanspreken.
- Het voortbestaan van de onderneming is niet afhankelijk van de personen van de aandeelhouders of de directie.
- De winst van de vennootschap is ter beschikking van de aandeelhouders. Een deel kan in de nv worden gehouden, een deel kan worden uitgekeerd.
- De nv betaalt over de gerealiseerde winst vennootschapsbelasting.
- Over de uitgekeerde winst betalen de aandeelhouders inkomstenbelasting. De directie betaalt inkomstenbelasting over hun salaris.
- De aandeelhouders en de directie kunnen geen gebruik maken van fiscale faciliteiten zoals zelfstandigenaftrek.
- De aandeelhouders zijn niet verzekerd voor de werknemersverzekeringen, de directie wel.

1.4.3 Besloten vennootschap

Na de eenmanszaak is de besloten vennootschap (bv) of voluit besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid de meest gekozen rechtsvorm. Daar zijn verschillende redenen voor aan te wijzen. De bv lijkt op de nv in die zin dat ook hier een scheiding is tussen eigendom en leiding van de onderneming en dat het vermogen is verdeeld in aandelen. Een belangrijk verschil is echter dat er bij oprichting van de bv geen minimumkapitaal hoeft te worden gestort.

In vergelijking met een eenmanszaak biedt de bv het voordeel dat het privévermogen van de eigenaar/ondernemer is beschermd vanwege het ontbreken van de wettelijke aansprakelijkheid voor de schulden van de onderneming.

De besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid is een rechtspersoon met een in aandelen verdeeld maatschappelijk kapitaal. Aandeelbewijzen worden niet uitgegeven. De aandelen zijn niet vrij overdraagbaar. Een aandeelhouder is niet persoonlijk aansprakelijk voor hetgeen in naam van de vennootschap wordt verricht en is niet gehouden boven het bedrag dat op zijn aandelen behoort te worden gestort in de verliezen van de vennootschap bij te dragen.

Besloten
vennootschap

De bv biedt de voordelen van een rechtspersoon, zonder het nadeel van veel inmenging door derden in de vorm van overige aandeelhouders. Een bv ontstaat door bij een notaris een oprichtingsakte, waarin de statuten zijn verwerkt, te deponeren. Er is geen minimaal geplaatst en gestort aandelenkapitaal. In de statuten moet worden aangegeven hoe de overdracht van aandelen is geregeld. Naast de beperking van de gevolgen voor het privé-vermogen in geval van een faillissement is er een tweede voordeel. Evenals de nv valt de bv onder de vennootschapsbelasting. Voor veel kleine bedrijven geldt een vennootschapsbelastingtarief van 20%. Dat ligt een stuk lager dan het hoogste tarief uit de inkomstenbelasting (52%). Als de bv de aandeelhouder winst uitkeert dan wordt deze winstuitkering echter ook weer belast, waardoor het belastingvoordeel beperkt blijft. Ondernemers die graag de winst opnieuw in de onderneming willen investeren en genoeg nemen met een beperkte beloning betalen met een bv minder belasting dan in de eenmanszaak. Iedere zichzelf respecterende belastingadviseur kan voorrekenen wanneer het uit belastingtechnisch opzicht aantrekkelijker is om een bv te hebben in plaats van een eenmanszaak of een vof.

► 1.5 Fiscale
aspecten

Een laatste voordeel is dat de eigenaar/directeur van de bv werknemer is. Werknemers vallen onder de werknemersverzekeringen (recht op uitkeringen in geval van werkloosheid of arbeidsongeschiktheid, maar ook een verplichte pensioenopbouw). Voor ondernemers kan dit aantrekkelijk zijn.

Samenvattend:

- Het vermogen van de besloten vennootschap bestaat uit het door de aandeelhouders ingebrachte vermogen.
- De aandeelhouders en de directie zijn niet privé aansprakelijk voor de schulden van de nv.
- De aandeelhouders kunnen als het slecht gaat met de bv wel het ingebrachte vermogen verliezen.
- Het voortbestaan van de onderneming is niet zo sterk afhankelijk van de personen van de aandeelhouders of de directie als bij een eenmanszaak of vof.
- De winst van de vennootschap is ter beschikking van de aandeelhouders. Een deel kan in de bv worden gehouden, een deel kan worden uitgekeerd.
- De bv betaalt over de gerealiseerde winst vennootschapsbelasting.
- Over de uitgekeerde winst betalen de aandeelhouders inkomstenbelasting. De directie betaalt inkomstenbelasting over hun salaris.
- De aandeelhouders en de directie kunnen geen gebruik maken van fiscale faciliteiten zoals zelfstandigenaftrek.
- De aandeelhouder/directeur is verzekerd voor de werknemersverzekeringen.

1.4.4 Europese vennootschap

Met de vorming van de Europese Unie is de wens ontstaan om een rechtsvorm in te stellen die voor alle leden van de Europese Gemeenschap zou kunnen gelden. Het voordeel van een algemene Europese rechtsvorm is dat ondernemers veel makkelijker met elkaar zouden kunnen samenwerken. Als je als Nederlandse ondernemer in het buitenland een vestiging zou willen starten, waarbij je de aansprakelijkheid wil beperken moet je volgens de regels van dat land bij de notaris een aparte onderneming oprichten. Het is niet eenvoudig om in Europa snel tot resultaten te komen. De belangen zijn te verschillend. Toch is die nieuwe rechtsvorm er gekomen.

Europese naamloze vennootschap

De Europese naamloze vennootschap (Societas Europaea, SE) is een rechtsvorm voor vennootschappen met internationale activiteiten, die in alle landen van de Europese Unie bestaat.

Voor de oprichting van een SE moeten er minimaal 2 vennootschappen onder het recht van verschillende lidstaten vallen. Zo niet, dan moeten de vennootschappen minstens 2 jaar een dochtervennootschap hebben, die onder het recht van een andere lidstaat valt (of hier een bijkantoor hebben). Oprichting van een SE in de EU kan door:

- een fusie
- de oprichting van een holding of dochtervennootschap
- een (bijvoorbeeld Nederlandse) nv om te zetten in een SE

De SE heeft rechtspersoonlijkheid. Natuurlijke personen (zoals ondernemers met een eenmanszaak of vof) kunnen geen SE oprichten. De regels voor de SE staan in een Europese verordening die in Nederland als wet geldt. Voor de zaken die niet in de verordening staan gelden de Nederlandse regels voor de nv.

Bij de oprichting van een SE wordt gekozen voor een monistische of dualistische bestuursvorm. Uit de statuten moet blijken welke structuur de SE heeft. Bij keuze voor het monistisch stelsel zitten de bestuurders (leidinggevende bestuurders/executive directors) en toezichthouders (toezichthoudende bestuurders/non-executive directors) in één orgaan: het bestuursorgaan. De bestuurders zijn verantwoordelijk voor het (dagelijks) management. De toezichthouders houden zich vooral bezig met de strategie op langere termijn. In het dualistisch stelsel zijn de bestuurlijke en toezichthoudende taken en bevoegdheden organisatorisch van elkaar gescheiden. Er is een toezichthoudend orgaan dat onafhankelijk is van het leidinggevende orgaan.

De SE is onder andere ontwikkeld om organisaties makkelijker van de ene naar de andere lidstaat te kunnen overbrengen. Als een nv het hoofdkantoor (dat wil zeggen het kantoor dat de centrale administratie voert) wil verplaatsen naar een ander land, moet de nv in Nederland worden ontbonden en moet er in het nieuwe land een nieuwe onderneming worden opgericht. De SE voorkomt deze administratieve rompslomp. Met een SE kun je zonder problemen binnen Europa het hoofdkantoor verplaatsen. Voor het overige lijkt de SE veel op de nv. Het kapitaal is verdeeld in aandelen. Het minimumkapitaal is echter €120.000.

1.4.5 Coöperatie

Coöperatie

Een coöperatie of coöperatieve vereniging is een onderneming die wordt bestuurd en gefinancierd door leden die gebruik maken van die onderneming. De wettekst over de coöperatie is erg flexibel. Zo kan een coöperatie

met een uiteenlopend aantal doelen worden opgericht. Er komen dan ook allerlei soorten coöperaties voor. Als consumenten besluiten om gemeenschappelijk producten of diensten in te kopen, spreek je over een consumentencoöperatie. Ook ondernemers kunnen zo'n (inkoop)samenwerking aangaan. Dan wordt het een ondernemerscoöperatie genoemd. In een ondernemerscoöperatie kunnen ook afspraken gemaakt worden over de verkoop van producten of diensten, transport, verwerking en export. In werknemerscoöperaties zijn de werknemers eigenaren van het bedrijf. Een ander soort coöperatie is de multi-stakeholdercoöperatie: in deze coöperatie zijn er verschillende typen leden (ondernemers, consumenten, medewerkers), maar ze hebben samen één duidelijk doel. De laatste jaren verschijnen ook steeds meer overheidscoöperaties.

Vanuit de wet zijn de volgende eigenschappen van een coöperatie af te leiden:

- de coöperatie oefent een bedrijf uit
- de stoffelijke belangen van de leden worden bevorderd
- tussen leden en coöperatie bestaat naast lidmaatschap een zakelijke overeenkomst
- de coöperatie mag winst uitkeren aan leden
- leden hebben zeggenschap

Nederland heeft een rijke traditie op het gebied van coöperaties. In het verleden waren deze vooral actief binnen de land- en tuinbouw, maar tegenwoordig zijn coöperaties op veel meer terreinen actief.

De meest bekende consumentencoöperatie in Nederland is de Rabobank. Tot voor kort was de Rabobank een verzameling van redelijk zelfstandig opererende lokale coöperaties. Sinds 1 januari 2016 echter is de Rabobank één coöperatie van 106 lokale banken, met één bankvergunning en één bankbalans.

Een redelijk nieuwe ondernemerscoöperatie is de Windunie. Dit is een coöperatie van eigenaren van windmolens. Toen de Nederlandse energie-maatschappijen niet meer wettelijk verplicht waren om de stroom van windmoleneigenaars af te nemen ontstond een marktprobleem: je kon als het ware met je stroom blijven zitten. Windenergie dreigde een afgeleide markt te worden; alleen nog maar interessant als de grote maatschappijen dat toevallig nodig achtten. Door zich in 2001 aaneen te sluiten en professionele mensen in te schakelen bij het opstellen van contracten wisten ze hun positie aanzienlijk te verbeteren.

Een bijzondere vorm van een coöperatie is de onderlinge waarborgmaatschappij. Dit is een vereniging van leden die zich met verzekeren bezighoudt. De vereniging sluit met haar leden verzekeringsovereenkomsten af in het verzekeringsbedrijf dat de vereniging voor haar leden uitoefent.

**Onderlinge
waarborg-
maatschappij**

In de naamgeving van de coöperatie worden altijd de letters: WA (wettelijke aansprakelijk), BA (beperkt aansprakelijk) of UA (uitgesloten aansprakelijk) gebruikt. De letters geven aan in hoeverre de leden voor de schulden van de coöperatie aansprakelijk gesteld kunnen worden. Vooral de toevoeging BA (alleen een vast gesteld beperkt bedrag) en UA (geen enkele persoonlijke aansprakelijkheid) zijn in gebruik.

Samenvattend:

- Het vermogen van de coöperatie bestaat uit het door de leden ingebrachte vermogen.
- De leden en het bestuur zijn vrijwel altijd beperkt of niet privé aansprakelijk voor de schulden van de coöperatie.
- De winst van de coöperatie is ter beschikking van de leden. Een deel kan in de coöperatie worden gehouden, een deel kan worden uitgekeerd.
- De coöperatie betaalt over de gerealiseerde winst vennootschapsbelasting.
- Over de uitgekeerde winst betalen de leden inkomstenbelasting.
- De leden kunnen geen gebruik maken van fiscale faciliteiten zoals zelfstandigenaftrek.
- De leden zijn niet verzekerd voor de werknemersverzekeringen.

1.4.6 Vereniging en stichting

Naast de naamloze en besloten vennootschap en de coöperatie, zijn er nog twee organisatievormen die niet gericht zijn op het maken van winst, althans zo lijkt het: de vereniging en de stichting.

Vereniging

Een vereniging is een verzameling mensen die zich met een bepaald doel georganiseerd heeft. De wet kent alle verenigingen rechtspersoonlijkheid toe, maar maakt tegelijkertijd een onderscheid tussen volledige en beperkte rechtsbevoegdheid:

- verenigingen met volledige rechtsbevoegdheid hebben de statuten in een notariële akte laten opnemen
- verenigingen met beperkte rechtsbevoegdheid zijn de andere verenigingen

Een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid kan dezelfde rechten hebben en verplichtingen aangaan als iedere (volwassen) burger. Zo'n vereniging kan dus registergoederen (bijvoorbeeld een eigen gebouw) verkrijgen, geldleningen aangaan en zelfs erfgenaam zijn. Subsidieverlenende instanties eisen vaak dat de te subsidiëren vereniging volledig rechtsbevoegd is.

Een vereniging met beperkte rechtsbevoegdheid is in twee opzichten in haar rechten beperkt:

- Deze vereniging kan geen registergoederen in eigendom verkrijgen en ook geen erfgenaam zijn; zij mag wel legaten aanvaarden (geld of goederen die een overledene heeft nagelaten aan iemand buiten de kring van erfgenamen om).
- De bestuurders zijn naast de vereniging persoonlijk voor schulden aansprakelijk (soms zelfs tot na hun aftreden als bestuurders).

Een vereniging wordt gevormd door haar leden. Dat kunnen zijn natuurlijke personen (mensen) of rechtspersonen (bijvoorbeeld ondernemingen). De leden betalen meestal contributie om de vereniging draaiend te houden. Leden hebben invloed op het beleid van de vereniging via de algemene ledenvergadering, die tenminste eenmaal per jaar wordt gehouden. Elk lid is in de vergadering stemgerechtigd. In de algemene ledenvergadering presenteert het bestuur de resultaten van de vereniging en nieuwe plannen. Ook legt het bestuur verantwoording af over het financieel beheer.

Bekende verenigingen zijn de sportverenigingen. Maar ook in de zakelijke wereld komen verenigingen voor, zoals de vereniging van eigenaren bij een appartementencomplex. Zo'n vereniging zorgt bijvoorbeeld voor schoonmaak van gemeenschappelijke ruimtes en onderhoud van het gebouw.

Een stichting is een organisatie die erop gericht is een bepaald maatschappelijk, sociaal of ideëel doel te verwezenlijken. In tegenstelling tot een vereniging kan een stichting geen leden hebben.

Stichting

Een stichting heeft wel een bestuur. De bestuurders van een stichting kunnen ook in loondienst zijn van de stichting, maar dit komt niet vaak voor. Meestal krijgen de bestuurders alleen een vergoeding voor gemaakte onkosten. Een stichting kan eigenaar zijn van een onderneming. De winst van de onderneming moet dan wel besteed worden aan het doel van de stichting.

Een stichting is een rechtspersoon. Dit betekent dat de bestuurders in principe niet aansprakelijk zijn voor de schulden. Een stichting met een onderneming betaalt vennootschapsbelasting over de winst van de onderneming.

Er zijn in Nederland heel veel stichtingen die actief zijn op allerlei terreinen. Een voorbeeld van een professionele organisatie in de vorm van een stichting is een hogeschool. Een hogeschool heeft een professioneel bestuur en heeft veel medewerkers (waaronder docenten) in loondienst.

1.5 Fiscale aspecten

1.5.1 Winstbelasting

1.5.2 Inkomstenbelasting

1.5.3 Vennootschapsbelasting

1.5.4 Vergelijking eenmanszaak en bv

1.5.1 Winstbelasting

Als een onderneming winst maakt, moet zij over die winst belasting betalen. Nederland kent twee vormen van winstbelasting: de inkomstenbelasting en de vennootschapsbelasting. Welke van de twee van toepassing is, is afhankelijk van de rechtsvorm die de onderneming heeft.

► 2.1 Opbrengsten, kosten en winst

Winstbelasting

In geval van de persoonlijke ondernemingsvormen (eenmanszaak, vennootschap onder firma, maatschap) is er fiscaal gezien geen onderscheid tussen het inkomen (de winst) van de onderneming en het inkomen van de eigenaar/ondernemer. Ieder van de eigenaren betaalt inkomstenbelasting over het gedeelte van de winst waarop hij recht heeft, ongeacht of dit daadwerkelijk wordt ontvangen of in de onderneming wordt gelaten.

In geval van de ondernemingen met rechtspersoonlijkheid (nv, bv, se, coöperatie) is de onderneming zelf vennootschapsbelasting verschuldigd over de gerealiseerde winst. Indien de winst of een gedeelte ervan wordt uitgekeerd aan de eigenaren (aandeelhouders, leden) dan is de uitgekeerde winst inkomen voor die eigenaren en moeten zij daarover op hun beurt inkomstenbelasting betalen.

De belastingdienst hanteert eigen regels voor de berekening van de belastbare periodewinst, hoewel ook de belastingdienst aangeeft dat de winst bepaald moet worden volgens 'goed koopmansgebruik'.

Op een aantal punten kan de belastingdienst andere regels voorschrijven dan de onderneming heeft gebruikt voor de berekening van de bedrijfseconomische winst. Het gaat dan bijvoorbeeld over de toerekening van kosten aan een boekjaar, de waardering van balansposten en afschrijvingstermijnen. In dat geval dient herberekening plaats te vinden van de fiscale winst door de fiscale regels toe te passen op de bedrijfseconomische winst-en-verliesrekening en balans.

1.5.2 Inkomstenbelasting

De inkomstenbelasting bestaat in Nederland in feite uit drie verschillende belastingen (boxen). Inkomen wordt belast in box 1, die een oplopend schijventarief kent. De heffing in box 1 bestaat naast de inkomstenbelasting ook uit een premiebedrag voor de volksverzekeringen (Algemene Ouderdomswet (AOW), Algemene nabestaandenwet (Anw), Wet langdurige zorg (Wlz)). Box 2 gaat over belastbaar inkomen uit aanmerkelijk belang en box 3 over belastbaar inkomen uit sparen en beleggen.

De inkomstenbelasting is erg ingewikkeld met allerlei regels voor inkomensbestanddelen en aftrekbare posten. Veel mensen laten zich dan ook bijstaan door experts bij het doen van de jaarlijkse aangifte. In deze module komen slechts de belangrijkste onderwerpen aan bod voor een ondernemer.

Ondernemingswinst bij de persoonlijke ondernemingsvormen wordt door de belastingdienst beschouwd als inkomen. De ondernemingswinst wordt dan ook belast in box 1. Het tarief voor het belastbaar inkomen is een oplopend tarief met vier schijven. Naarmate het inkomen stijgt is er sprake van een hoger tarief volgens de volgende tabel:

TARIEF BOX 1 Inkomstenbelasting (2017)

Schijf	Belastbaar inkomen	Percentage
1	t/m €19.981	36,55%
2	Vanaf €19.982 t/m €33.790	40,8%
3	Vanaf €33.791 t/m €67.071	40,8%
4	Vanaf €67.072 en hoger	52%

Wat opvalt is dat de belastingdienst weliswaar vier schijven onderscheidt, maar dat er slechts drie opeenvolgend hogere tarieven zijn. In het verleden was er in de tweede en derde schijf een verschillend tarief van toepassing. Dit is nu gelijkgetrokken, maar de schijven zijn (nog) niet samengevoegd.

Om ondernemerschap te stimuleren zijn er een aantal fiscale faciliteiten waar een ondernemer een beroep op kan doen. De meest bekende is de ondernemersaftrek, die bestaat uit de zelfstandigenaftrek en de startersaftrek. De zelfstandigenaftrek is een bedrag dat ondernemers in mindering mogen brengen op de winst. In 2017 is de zelfstandigenaftrek €7.280. In het jaar dat iemand een onderneming begint komt daar nog de startersaftrek bij, een bedrag van €2.123.

Ondernemers-
aftrek

Zelfstandigen-
aftrek

Startersaftrek

Voor de winst die daarna nog overblijft, geldt de mkb-vrijstelling: 14% (2017) is vrijgesteld van belasting.

Mkb-vrijstelling

Elke belastingplichtige voor de inkomstenbelasting (en dus ook een ondernemer) heeft bovendien recht op een korting op het te betalen belastingbedrag.

De algemene heffingskorting is afhankelijk van de hoogte van het belastbaar inkomen. Zie de volgende tabel:

Algemene heffingskorting

Algemene heffingskorting (2017)		
Belastbaar inkomen		Algemene heffingskorting
Hoger dan €0	Niet hoger dan €19.982	€2.254
€19.982	€67.068	€2.254 - 4,787% × (belastbaar inkomen - €19.982)
€67.068		€0

De arbeidskorting is gebaseerd op het arbeidsinkomen, dat wil zeggen het inkomen voor aftrek van ondernemersaftrek en mkb-vrijstelling:

Arbeidskorting

Arbeidskorting (2017)		
Arbeidsinkomen		Arbeidskorting
Hoger dan €0	Niet hoger dan €9.309	1,772% × arbeidsinkomen
€9.309	€20.108	€165 + 28,317% × (arbeidsinkomen - €9.309)
€20.108	€32.444	€3.223
€32.444	€121.972	€3.223 - 3,6% × (arbeidsinkomen - €32.444)
€121.972	-	€0

Daarnaast zijn er nog extra heffingskortingen voor mensen in bijzondere situaties bijvoorbeeld alleenstaande ouders, jonggehandicapten en gepensioneerden. Die laten we hier buiten beschouwing.

Schematisch ziet de berekening van het te betalen belastingbedrag er voor een ondernemer als volgt uit:

	Behaalde winst
Af:	Ondernemersaftrek
	Winst na aftrek van ondernemersaftrek
Af:	Winstvrijstelling (14% van de winst na ondernemersaftrek)
	Belastbare winst × Tarief (volgens tabel)
	Belastingbedrag
Af:	Heffingskortingen
	Daadwerkelijk te betalen belasting

VOORBEELD 1.5.1

Jansen drijft een eenmanszaak in Nederland en behaalt dit jaar een winst van €60.000.

Hij heeft daarnaast geen andere inkomsten.

Op basis van de voorgaande gegevens kunnen we uitrekenen hoeveel inkomstenbelasting (inclusief premies volksverzekeringen) Van Dam moet betalen.

Winst		€ 60.000
Af: ondernemersaftrek		€ 7.280
		€ 52.720
Af: winstvrijstelling 14% × €32.720 =		€ 7.381
Belastbare winst		€ 45.339
Schijf 1: 36,55% × €19.981 =	€ 7.303	
Schijf 2/3: 40,8% × (€45.339 - €19.981) =	€ 10.346	
Schijf 4: 52% × €0 =	€ 0	
Totaal		€ 17.649
Af: heffingskortingen		
Algemene heffingskorting €2.254 - 4,787% × (€45.339 - €19.982) =	€ 1.041	
Arbeidskorting €3.223 - 3,6% × (€60.000 - €32.444) =	€ 2.231	
		€ 3.272
Te betalen inkomstenbelasting		€ 14.377

1.5.3 Vennootschapsbelasting**Vennootschapsbelasting**

De vennootschapsbelasting geldt voor de ondernemingen met rechtspersoonlijkheid. De hoogte van het tarief is afhankelijk van de hoogte van de winst. Het tarief van de vennootschapsbelasting in Nederland in 2017 wordt weergegeven in de volgende tabel.

Tarief vennootschapsbelasting (2017)

Voor het deel van het belastbare bedrag	Tarief
tot en met €200.000	20%
boven €200.000	25%

Er zijn plannen om de schijf waarvoor het 20%-tarief geldt te vergroten. Het bedrag gaat in stappen omhoog. In 2018 hoeven bedrijven tot €250.000 nog 20% belasting af te dragen. In 2020 komt er bij die schaal weer €50.000 bovenop, net als in 2021.

Voor ondernemingen waarop de vennootschapsbelasting van toepassing is, is er de mogelijkheid om een verlies in het ene jaar te verrekenen met winst in een ander jaar om daarmee de te betalen belasting te verminderen: de zogenaamde verliescompensatie.

Verliescompensatie

Een verlies uit een bepaald jaar kan op twee manieren worden verrekend:

- Het verlies wordt verrekend met de belastbare winst uit het voorgaande jaar. Dit wordt carry back of achterwaartse verliesverrekening genoemd.
- Het verlies wordt verrekend met de winsten van maximaal 9 volgende jaren. Dit wordt carry forward of voorwaartse verliesverrekening genoemd.

Carry back

Carry forward

Een verlies moet eerst worden verrekend met de winst van het voorgaande jaar. Is dit niet mogelijk, dan is het verlies vooruit verrekenbaar.

Wordt een deel van de winst uitgekeerd aan de aandeelhouders (bij een coöperatie de leden) dan betaalt de aandeelhouder inkomstenbelasting over het uitgekeerde dividend. Als dividend uitgekeerde winst wordt dus tweemaal belast: eerst vennootschapsbelasting en daarna inkomstenbelasting.

Hierbij zijn twee varianten mogelijk. In Nederland wordt onderscheid gemaakt tussen aandeelhouders die ten minste 5% van het aandelenkapitaal van de vennootschap bezitten en aandeelhouders waarbij dat niet het geval is.

Een aandeelhouder die in de eerste groep valt, wordt aangeduid als aanmerkelijkbelanghouder. Hij wordt belast in box 2 van de inkomstenbelasting. Het tarief in 2017 is 25% voor het dividend dat hij van de vennootschap krijgt uitgekeerd en voor de eventuele winst die hij behaalt met de verkoop van zijn aandelen.

Aanmerkelijkbelanghouder

Een aandeelhouder die minder dan 5% van de aandelen van de vennootschap in bezit heeft, wordt belast in box 3 van de inkomstenbelasting. In die box wordt ervan uitgegaan dat er een fictief rendement wordt gehaald uit vermogen dat hoger wordt naarmate het vermogen groter is. Er is een heffingsvrij vermogen van €25.000. Vervolgens geldt voor de eerste €75.000 aan vermogen een fictief rendement van 2,871%, over de volgende €900.000 4,6% en over het meerdere 5,39%. Vervolgens wordt dit fictieve rendement belast tegen 30% (tarief 2017).

1.5.4 Vergelijking eenmanszaak en bv

De eenmanszaak en de bv vallen voor wat betreft de winstbelasting onder verschillende regimes. Bij de keuze van de ondernemingsvorm kan het fiscale aspect een belangrijke rol spelen. De vraag is dan welke van beide ondernemingsvormen uit fiscaal oogpunt te prefereren is.

Op het eerste gezicht lijkt de bv in het voordeel. Het toptarief van de vennootschapsbelasting (25%) is een stuk lager dan het toptarief van de inkomstenbelasting (52%). De zaak ligt echter wel wat ingewikkelder. Lang niet altijd geldt het toptarief, de eigenaar van de eenmanszaak krijgt als ondernemer een aantal fiscale voordelen die hij als eigenaar van een bv niet krijgt, over het salaris dat de eigenaar als directeur ontvangt moet hij inkomstenbelasting betalen en als de bv winst uitkeert wordt die dubbel belast. Welke ondernemingsvorm uit fiscaal oogpunt het voordeligst is, is afhankelijk van de hoogte van de winst en van de hoogte van het deel van de winst dat wordt uitgekeerd.

We maken de vergelijking aan de hand van het voorbeeld.

VERVOLG VOORBEELD 1.5.1

Jansen drijft een eenmanszaak in Nederland en behaalt dit jaar een winst van €60.000.

Hij heeft daarnaast geen andere inkomsten. We hebben al gezien dat Jansen bij deze winst €14.377 inkomstenbelasting betaalt.

► **10.1 Kosten van arbeid**

Stel nu dat Jansen niet een eenmanszaak had, maar een bv. Hij moet zichzelf dan een salaris uitbetalen, dat – vermeerderd met de premies werknemersverzekeringen – als kosten in mindering wordt gebracht op de winst. Bij een brutosalaris op jaarbasis van €40.000 exclusief 20% premies werknemersverzekeringen is de belastbare winst bij de bv €60.000 – €40.000 – 20% × €40.000 = €12.000.

Over deze winst moet vennootschapsbelasting worden betaald:

$$20\% \times €12.000 = €2.400.$$

Over zijn salaris betaalt Jansen inkomstenbelasting:

Schijf 1: $36,55\% \times €19.981 =$	€ 7.303
Schijf 2/3: $40,8\% \times (€40.000 - €19.981) =$	€ 8.167
Schijf 4: $52\% \times €0 =$	€ 0
Totaal	<u>€ 15.470</u>
Af: heffingskortingen	
Algemene heffingskorting $€2.254 - 4,787\% \times (€40.000 - €19.982) =$	€ 1.296
Arbeidskorting $€3.223 - 3,6\% \times (€40.000 - €32.444) =$	€ 2.951
	<u>€ 4.247</u>
Te betalen inkomstenbelasting	<u>€ 11.223</u>

De te betalen vennootschapsbelasting en inkomstenbelasting samen bedraagt €2.400 + €11.233 = €13.633.

We zien dat de som van vennootschapsbelasting en inkomstenbelasting bij de bv lager uitvalt dan de inkomstenbelasting bij de eenmanszaak. Mocht Jansen besluiten om de winst van €12.000 geheel of gedeeltelijk aan zichzelf uit te keren dan betaalt hij als aanmerkelijkbelanghouder daar ook nog eens 25% inkomstenbelasting over. Het belastingvoordeel bij de bv slaat dan om in een nadeel.

N.B. Bij de bv wordt ook nog eens €8.000 aan premies werknemersverzekeringen betaald. Daarmee is Jansen verzekerd tegen inkomensverlies als gevolg van werkloosheid, arbeidsongeschiktheid of ziekte. In geval van een eenmanszaak is Jansen hiervoor niet verzekerd tenzij hij daarvoor afzonderlijke verzekeringen afsluit waarvoor hij dan ook premie moet betalen. Daarom nemen we deze premies bij de fiscale vergelijking niet mee.

Kernbegrippen

Aanmerkelijkbelanghouder	Joint venture
Aansprakelijkheid	Kartel
Algemene heffingskorting	Maatschap
Arbeidskorting	Maatschappelijk kapitaal
Bedrijf	Man-vrouwfirma
Bedrijfseconomie	Mkb-vrijstelling
Bedrijfskolom	Naamloze vennootschap
Bedrijfstak	Not-for-profitorganisatie
Besloten vennootschap	Oerproducenten
Carry back	Onderlinge waarborgmaatschappij
Carry forward	Ondernemersaftrek
Commanditaire vennootschap	Onderneming
Concurrentie	Ondernemingsvorm
Conglomeraat	Organisatie
Consumptie	Overname
Coöperatie	Parallellisatie
Dienstverlening	Participanten
Eenmanszaak	Private bedrijven
Europees economisch samenwerkingsverband	Productie
Europese naamloze vennootschap	Productieproces
Franchise	Publieke bedrijven
Fusie	Startersaftrek
Geplaatst kapitaal	Stichting
Gestort kapitaal	Vennootschap onder firma
Handel	Vennootschapsbelasting
Industrie	Vereniging
Inkomstenbelasting	Verliescompensatie
Inkoopcombinatie	Verticale overeenkomst
Integratie	Winstbelasting
Jaarverslag	Zelfstandigenaftrek
